

Svenska kyrkan
VISBY STIFT

DOMKYRKANS NYA KAPLAN OCH DIAKONER

Dopkasse till alla bebisar

FRESH EXPRESSIONS

Besökt ALLA Gotlands kyrkor

KONST I KYRKA

Kvinnorådet pensioneras

DESSUTOM PORTRÄTT, TIPS PÅ AKTIVITETER, INVENTARIEWEBB, VAL2017 OCH MYCKET MER

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Biskop Sven-Bernhard	3
Cecilia domkyrkokaplan och gotlänning	4
Fresh Expressions – nya sätt att vara kyrka	8
Gotlands körförbund 90 år	11
Dopkasse knyter kontakt med småbarnsföräldrarna	12
Vad tror vi egentligen på?	14
Här finns 450 000 föremål på hyllorna	16
Unika 1200-tals målningar upptäckta i Valls kyrka	18
En ljusare och nyrenoverad kyrka	19
Två nya diakoner till Visby domkyrkoförsamling	20
Visby stiftskvinnoråd går i pension	22
Ny diakon och kyrkoherde i Lausanne	24
Över tröskeln – om tillgänglighet på kyrkogård och i kyrka	24
Gotlands kyrkvecka – annons	24
Dominikanorden 800 år – ur ett gotländskt perspektiv	26
Sommaren 2017 njut av konst i några av våra kyrkor	28
Webbaserad databas för alla kyrkors inventarier underlättar	32
Träibatn – föreningen som flyter på det gotländska kulturarvet	34
Kyrkobladet – en sann framgångssaga i storytelling	34
Att besöka alla Gotlands kyrkor	36
Du behövs! Om kyrkovalet	40
Spara pengar när du handlar	42
Berättelser om nåd	42
Anslagstavla	43

Biskop Sven-Bernhard har ordet:

Tacka Herren, ty han är god, evigt varar hans nåd

(Psaltaren 136:1)

Geschwister är rubriken över bilden i en av de stora tyska nyhetstidningarna - *syskon* alltså. Bilden som gått ut över världen och har rubriken SYSKON är från Lund. Två kyrkoledare omfamnar varandra i Lunds domkyrka i gudstjänstens fridshälsning och ger så världen en bild av hopp – påven Franciskus och vår egen ärkebiskop Antje.

I en värld och ett Europa där polarisering och fragmentisering växer och sliter sönder världen möts två stora traditioner, som under 500 år brottats med sina relationer till varandra. Femhundra år av kulturkamp, fördömler och tidvis även våld och krig. I skuggan av andra världskriget började de söka försoning. Lutherska världsförbundet bildades, den ekumeniska rörelsen förnyades. Andra vaticankonciliet gav de andra kyrkorna ett nytt namn: Våra från oss skilda bröder och systrar.

Och nu i Lund inleddes det femhundra året sedan reformationens början med dagar av gemenskap mellan de lutherska kyrkorna och den katolska. Under rubriken *Från konflikt till gemenskap* var vi samlade. Politiska kommentatorer ut över världen lyfter fram det unika och hoppfulla tecken detta ger åt världen. Två stora andliga och kulturella traditioner möts för att ta ansvar för sin splittrade historia och med en enad vilja att ta ansvar för sin gemensamma framtid.

Dessutom följdes den inledande gudstjänsten i Lund av en överenskommelse mellan kyrkorna att samverka kring helandet av denna trasiga värld. Genom internationell diakoni och utvecklingsarbete vill vi stärka vårt samarbete - för världens och mänsklighetens skull. För att bekämpa fattigdom och orättvisa och för att tillsammans verka för fred och försoning.

Ett annat budskap som följer mig den här hösten är från mötet med kyrkorna i Mellanöstern. Under temat från Psaltaren *Tacka Herren, ty han är god, evigt varar hans nåd* samlades ledare och företrädare för alla kyr-

korna i regionen - katoliker, ortodoxa och protestanter – till generalförsamling för MECC, Mellanösterns kristna råd. Svenska kyrkan, som i decennier samverkat med denna organisation, på senare tid framför allt i flyktingarbete i Jordanien var representerad och jag hade förmånen att vara med vid mötet i Amman. Under de dagar vi var samlade påmindes vi i bönerna ständigt om de båda biskopar (grekisk, respektive syrisk ortodox) som kidnappats för tre år sedan i Aleppo och vilkas öde ännu är okänt. Liksom vi påmindes om alla trosvittnen i dag och i historien som i snart två tusen år bevarat den kristna tron i kristendomens ursprungliga kärnländer – *evigt varar hans nåd*.

När vi denna adventstid på nytt läser texten om ”ett nådens år från Herren” påminns jag om dessa våra syskon från Egypten, Syrien, Irak, Palestina/Israel, Libanon och hela Mellanöstern. Och naturligtvis också om mötet mellan de lutherska och katolska syskonen i Lund. Allt är nåd, det är grunden för allt kristet liv – ortodoxt, katolskt eller protestantiskt. Ja fortfarande är det bara Guds nåd vi kan lita på. Författaren Birger Normans ord rinner upp i mig inför mötets tema: *Utom på Gud tror jag just inte på någonting*. Det räcker.

Tillgivne +Sven-Bernhard

Ärkebiskop Antje och påve Franciskus omfamnar varandra i fridshälsningen. Foto Mikael Ringlander

Cecilia - domkyrkokaplan och gotlänning

Knappt tre månader har gått sedan Cecilia Nyberg tillträdde tjänsten som domkyrkokaplan i Visby domkyrkoförsamling. Ett nytt arbete, men också en ny plats att bo och leva på.

Text: Lars Bäckman. Foto: Mattias Wahlgren.

- Jag har varit på Gotland många gånger tidigare. Bland annat som liten med mina föräldrar, på idrottsläger som tonåring, semesterar som vuxen och även arbetat under Almedalsveckor. I pingsthelgen i våras åkte jag hit för att fira min födelsedag – och det visade sig bli helt avgörande för framtiden, berättar Cecilia och låter lite hemlighetsfull.

Och visst kan man uppleva att man faktiskt blir kallad. Men mer om denna betydelsefulla gotlandsupplevelse längre fram.

VI SITTER PÅ EN AV VISBYS MÅNGA RESTAURANGER.

Det är lunch och fullt med gäster. I Visby känner man igen varandra och det småpratas, hejas och kramas mellan borden. Cecilia Nyberg har redan hunnit ta ett antal steg för att bli Visbybo och ”riktig” gotlänning.

- Jag har skaffat bostad för att bli bofast gotlänning och för att bo i den församling där jag har fått tjänst. Det känns viktigt och tryggt för mig att ”bo in” mig och att känna mig hemma. Det handlar ju också om att hela familjen ska komma på plats. Just nu är det min dvärgpinscher Gotte och jag och i februari kommer även Michael, min man, att flytta hit mer permanent.

Michael är läkare och kommer att arbeta deltid på Visby lasarett och kombinera det med att fortsätta på sin nuvarande tjänst som överläkare på Södersjukhuset i Stockholm. Familjen består också av hans tre barn och ett barnbarn som alla bor i Stockholm men är mycket förtjusta i Visby och redan har varit på besök.

- Jag har hittat ett bra gym. Jag gillar att träna.

Och så har jag nyligen besökt en hästgård där jag så smått ska börja ta upp ridningen igen. Hundpromenader med Gotte, i vackra Visby eller dess omgivningar, tillhör dagsrutinerna. Jag har gått med i Oratoriekören, sång har länge varit en del i mitt liv, berättar Cecilia entusiastiskt. Här finns aktiviteter för så väl kropp som själ.

- Men jag har inte hittat någon frisör ännu, säger Cecilia och drar i sitt rödbruna hår, som hon tycker har blivit allt för långt.

MEN ARBETET DÅ. Vad gör egentligen en domkyrkokaplan? Tittar man i Wikipedia så står det

”Man har både sin församlingskyrka och sin domkyrka”

”präster som tjänstgör i en domkyrka som markering av att denne inom sin vanliga prästtjänst och som biträde till domprosten har särskilt ansvar för domkyrkans gudstjänstliv och funktion som stiftskatedral”.

- Det där stämmer. Jag vill arbeta för att Visby domkyrka ska vara hela Visby stifts kyrka, en stiftskatedral. Kanske kan man säga att jag hoppas att man ska känna att man har både sin församlingskyrka och sin domkyrka. Men det är ett arbete som vi gör tillsammans, säger Cecilia och citerar passande veckans bibeltext ur Matteusevangeliet 5:13 som börjar med ”Ni är jordens salt”, och fortsätter ”Ni är världens ljus”, ett ljus som placeras så att det lyser för alla i huset. ”På samma sätt skall ert ljus lysa för människorna, så att de ser era goda gärningar och prisar er fader i himlen”.

- Vi måste hjälpas åt att vara ”jordens salt” och ”jordens ljus”. Vi ska vara en kyrka som lever i förändring och utveckling. Här har vi alla en viktig roll.

CECILIA NYBERG ÄR 51 ÅR. HON PRÄSTVIGDES 1994 i Stockholms stift. Uppväxt på Lidingö i ett hem där föräldrarna besökte kyrkan då och då, men som Cecilia säger, det diskuterades och samtalades mycket och det gällde att kunna ta ställning till saker och ting och kunna stå för sina val och åsikter, vilket har betytt mycket för Cecilias engagemang, yrkesval och utveckling.

- När jag skulle konfirmera mig valde jag att göra det på ett läger i Storlien. Dagarna innan det var dags för konfirmation ville min pappa att jag skulle ringa till honom och berätta hur jag kände för själva konfirmationen, och om släkten i så fall skulle sätta sig i bilarna och komma till konfirmationskyrkan i Åre.

Det blev konfirmation och än idag har Cecilia kontakt med sin konfirmationspräst Stefan Nilsson.

Några år senare, i gymnasiet, var de tre i klassen som på en religionskunskapslektion berättade att de var kristna. Cecilia var en av dem, och det kors hon bar runt halsen då kom att få en betydelse inte bara för henne själv utan också för andra. Hon började fundera på hur hon skulle tjäna Gud.

När det gällde yrkesvalet var teologi ett av alternativen, men först blev det juridik. Efter ett par års studier och en civilrättslig examen valde hon dock att gå över till teologi och en blivande prästutbildning.

- Jag har haft nytta av mina juridikstudier. I kontakt med församlingsbor, särskilt då jag arbetat med våldsutsatta kvinnor eller med koppling till familjerätt, så har det varit en värdefull kunskap.

NU KAN CECILIA SE TILLBAKA PÅ 22 ÅR I PRÄSTYRKET, ett omväxlande yrkesliv, med många intressanta och spännande uppdrag. Och att vara präst kan innebära så mycket.

- Jo jag har fått tjäna Gud på olika sätt. Under många år var det mitt intresse för teckenspråk som ledde mig till olika arbeten och uppgifter,

berättar Cecilia. Teckenspråk är ett av kyrkans minoritetsspråk. En tyst värld full av liv. Det har gett mig så mycket. Alla de jag har träffat, deras berättelser och upplevelser om hur de har blivit behandlade, det har gett mig en djup insikt om människors tillvaro.

Stiftsadjunkt med särskilt ansvar för just teckenspråk, både i Härnösands stift och Stockholms stift, chef för alla minoritetsspråk i Stockholms stift, men också chefstjänster på Röda korset och Ersta diakoni, ryms på Cecilias CV. Senast har hon arbetat som kyrkoherde i två av Stockholms församlingar.

MEN VAD HÄNDE EGENTLIGEN DEN DÄR PINGSTHELGEN i våras då Cecilia besökte Gotland?

”Jag har haft nytta av mina juridikstudier. I kontakt med församlingsbor, särskilt då jag arbetat med våldsutsatta kvinnor eller med koppling till familjerätt”

- Michael, min man, var här på en läkarkongress och vi gick in i Visby domkyrka. Jag tycker så mycket om den och framför allt är fönstren i Stora kapellet mig kära. Det är konstnären Pär Andersson som utformat dem och Pär bodde under en längre tid av sin levnad i byn Näsåker – den by där jag själv har vuxit upp mina somrar och vintrar och där mina föräldrar bor

på vår fädernegård. Det är en plats som betyder oerhört mycket för mig.

- Vid orgeln framme i koret satt en gammal god vän och tidigare kollega som jag inte sett på många år - det blev ett kärt återseende och när vi klarat av alla hjärtliga hälsningsfraser, så sa hon: ”Du ska söka jobbet!” – och berättade om domkyrkokaplantjänsten som var utlyst.

Cecilia blev mycket intresserad och vad som sedan hände är som man säger historia. Kontakt togs med domprosten, ansökan skickades in, intervjuer genomfördes, kyrkorådet fattade beslut och för Cecilia kändes Gotland och domkyrkoförsamlingen helt rätt. Det var en både yttre och inre kallelse!

Tre månader senare hade Cecilia slutat som kyrkoherde i Täby, flyttat till Visby och börjat sin nya anställning som kaplan. Det gick fort men inte sällan är det ju så att det är vägen fram till ett beslut som kan ta tid och Cecilia hade redan fått

andra propåer om utvecklande jobb som lockade. I tanken var hon på väg och hon funderade, som hon så ofta gjort, på hur hennes gåvor bäst skulle användas och hur hon skulle fortsätta att tjäna Gud på bästa sätt. När Visby domkyrkoförsamling ”knackade henne på axeln” – ja då var hon på sätt och vis beredd.

- Men nu vill jag sakta men säkert komma in i mitt arbete. Och ska det göras några förändringar ska de växa fram, det gäller att alla känner sig trygga i förändringen.

JUST TRYGGHETEN ÅTERKOMMER CECILIA TILL när vi även talar om hur kyrkan ska utvecklas. Hon betonar hur viktigt det är att lyssna och se.

- Utveckla och förändra, men också bevara. Det finns så mycket som är så bra i Domkyrkans arbete. Men det finns inget ”Quick fix”. Det gäller att börja i rätt ände och skapa trygghet och glädje, konstaterar Cecilia och fortsätter: Vi har kärnan i evangeliet. I varje tid måste vi hitta formen för att förmedla det.

Innan vi lämnar restaurangen för fotografering kommer min kamrat Anette förbi vårt bord. Hon

är frisör och snabbt har Cecilia och hon hittat varandra. Kalendern kommer fram och telefonnummer byts, och nu har Cecilia äntligen hittat en frisör. Så enkelt är det i Visby.

Vi går till Visby domkyrka. Cecilia vill fotograferas vid Pär Anderssons glasfönster. Där möts både det nya och det gamla för henne och hon känner sig hemma. Vi återkommer till det lite större silverkors hon bär idag.

- Det här är mitt prästvigningskors. Det är samma typ av kors som de första kvinnorna som prästvigdes i Sverige bar - de hade inte den så kallade ”elvan” utan bar istället ett sådant här kors som ämbetstecken till prästklänningen.

DET ÄR ETT VACKERT KORS. På baksidan står Cecilias bibelord: ”Vad hjälper det en människa, om hon vinner hela världen, men förlorar sin själ?” Matteusevangeliet 16:26 a.

Cecilia är mån om sin själ, det märker man.

Cecilia vid Per Anderssons glasfönster. Per, som kom från byn där Cecilias släkt har sina rötter och där hon själv har tillbringat så många vinter- och sommarlov.

Fresh Expressions

- Nya sätt att vara kyrka

Nya sätt att vara kyrka är en kyrka för ett samhälle i förändring och skapas främst för människor utanför traditionellt kyrkliga sammanhang. Den växer ofta fram genom enskilda människors vilja att tjäna sin nästa. **Text: Rebecca Kinnander.**

Så kan fenomenet *Fresh Expressions* i kort-het beskrivas – en gräsrotsrörelse som de senaste 20 åren har vuxit fram i England där det idag finns över 3 500 så kallade *Fresh expressions of churches*. Det har även spridits till andra delar av världen och förmodligen finns många fler än vi känner till.

- Vi vet inte vad det betyder men det är onekligen hoppfullt. De ser ut att erbjuda en ny väg framåt, säger Michael Moynagh som är huvudtalare vid konferensen ”Nya sätt att vara kyrka” på Johannelunds teologiska institut 5-6 oktober.

MICHAEL MOYNAGH ÄR PRÄST, Teol. Dr. och professor vid Oxfords universitet och har sedan slutet av 80-talet också forskat och undervisat i samtids- och framtidsfrågor och skrivit många böcker i ämnet med fokus på kyrka och församling. Konferensen är arrangerad av *Nya sätt att vara kyrka*, ett svenskt nätverk av kyrkor och samfund som har inspirerats av det som händer i England och andra delar av världen. Projektledare i nätverket är Tin Mörk och Björn Gusmark.

DE FRAMVÄXANDE GRUPPERNA av *Fresh Expressions* har några tydliga, gemensamma grunddrag inleder Michael, som har studerat den här rörelsen under många år. Det börjar många gånger med en enskild person, oftast en lekman, som utifrån sin tro vill göra något för människor i sitt närområde. Det första steget handlar alltså om att lyssna in omgivningen och den vardag som människor delar. Se behoven och fundera på vilket sätt man skulle kunna göra skillnad. När man studerar de här grupperna, varför vissa blir framgångsrika och andra inte, visar sig det

första steget, att lyssna, ofta vara avgörande.

- Sedan får man fråga sig ”Vad är jag bra på? Vad tycker jag är roligt? Eller vad skulle jag vilja lära mig mer om? Vilka människor möter jag i min vardag och vem eller vilka av dessa skulle kanske vilja vara med och göra något?”

Han berättar om en grupp damer i ett litet samhälle som tyckte om att laga mat och äta tillsammans. De fick idén att bjuda in tonåringar som ville lära sig matlagning. Det slog väl ut och gruppen av ungdomar växte. För kvinnorna hade det alltid varit naturligt att be bords-

Fresh Expressions of Churches kan handla om allt från hårdrock och matlagning till språkundervisning och konst.
Foto: Hanna Hummelbo, Ikon.

bön vilket de också fortsatte med i det här sammanhanget. Så småningom, med betoning på så småningom, började ungdomarna fråga om det här med Gud, tro och kyrka. Det utmynnade i att tonåringarna själva började skriva böner och efter ännu en tid blev de nyfikna på Bibeln och så inleddes bibelstudier i all enkelhet.

- En gemenskap uppstår som har "a flavour of church" som Michael uttrycker det, "en doft av kyrka".

ETT ANNAT EXEMPEL handlar om några unga tjejer som älskade att baka. De bjöd in grannarna på vin och tårta för att lära känna grannskapet, förhöra sig om födelsedagar, bröllopsdagar, sjukdom och ensamhet.

- Ge oss en anledning att bjuda någon på tårta! sa tjejerna. Fler och fler anslöt sig till gruppen som bakade och man hjälptes åt att göra hembesök med tårta. De kallar sin aktivitet för "Random acts of cakes", ungefär "slumpmässiga tårtgärningar".

- Och om någon frågar "Jag har hört om er, varför gör ni det här?" skulle jag inte gå in på någon lång förklaring, fortsätter Michael, utan istället säga "om du är intresserad av att veta, kom och var med en gång! Vi träffas varannan tisdagkväll för att baka och äta tårta. Vi delar vad som händer i våra liv och i närområdet. Några av oss är intresserade av andlighet och brukar be tillsammans. Den som inte är troende kan i stället sitta och tänka positiva, snälla tankar. Och nästa dag kan du följa med när vi hälsar på någon med tårta. Vi har väldigt roligt! Kom!"

MICHAEL BERÄTTAR ENTUSIASTISKT, och med mycket humor, vidare om hur grupper av *fresh expressions* har tagit form. Några personer började träffas på lördagar för att laga mat och bjuda in behövande. Nu, efter ett par år, är man över 60 personer som samlas varje lördagkväll och äter, berättar historier, sjunger, ber och läser Bibeln. En kväll inbjöds en biskop som fick glädjen att döpa och konfirmera över 20 personer.

Michael Moynagh, huvudtalare vid konferensen "Nya sätt att vara kyrka".
Foto: Joel Apelthun

- Och bibelstudier bör alltid göras väldigt enkelt, så att vem som helst kan göra det. De här tre frågorna fungerar i alla sammanhang:

1. *Om den här berättelsen inträffat idag, hur skulle det se ut?*
2. *Vad betyder den här berättelsen för mig?*
3. *Hur skulle den här berättelsen kunna innebära en skillnad i mitt liv?*

- Men oroa er inte för om berättelsen gör skillnad eller inte. Kanske har någon i gruppen glömt att fundera över texten till gången efter, det gör inget! Huvudfokus ligger på vänskap, förtroende och glädje, betonar Michael och kommer åter in på vikten av lyssnande. Att lyssna är så nära en handling av villkorlös kärlek du kan komma. Det är också viktigt att låta det ta tid för personerna att lära känna varandra så att man skapar trygghet och tillit.

- Centralt är också att dela på ledarskapet. Om någon frågar "Hur var det nu med Johannes döparen och evangelisten, är det samme Johannes?" Och även om jag själv vet svaret säger jag "Googla! låt oss ta reda på det tillsammans!" Tipsa om bibelsidor på nätet, dela ut uppgifter, ta folk i anspråk. Då visar man på att det är väldigt enkelt att leda t ex bibelstudier, alla kan göra det. Släpp kontrollen, våga experimentera!

En fråga som hänger i luften är hur man får de här människorna till gudstjänsten. Och hur får man gruppen att känna att de är en del av en församling?

- Jag skulle inte oro mig så mycket för det, svarar Michael. Den som är kyrkvan fortsätter att gå i gudstjänst som vanligt och så småningom kanske frågan kommer då det blir alldeles naturligt att svara "följ med får du se!" Gör det inte till någon stor sak, lita till den Heliga Anden och låt människor själva få upptäcka kyrkan på sina egna villkor. Det har visat sig att många av de här grupperna efter en tid vill utvecklas, vidga sina vyer och aktiviteter. Några ger bidrag till hjälporganisationer och väldigt många vill ha kontakt med andra grupper av "fresh expressions" och delar erfarenheter och gemenskap på nätet. Jag uppmuntrar alltid grupper jag kommer i kontakt med att knyta an till den världsvida kyrkan.

- Jag vill vara väldigt tydlig med att det fortfarande finns ett stort utrymme för den mer traditionella kyrkan och gudstjänsten, fortsätter Michael. Vi lever inte i en kultur av antingen eller utan snarare väldigt mycket både och. Människor kan vara väldigt moderna i en aspekt av livet och oerhört traditionella i en annan. Jag hörde talas om en "fresh expression of church" - själva kallar de sig en "heavy metal-församling" - som en gång i månaden har en mässa tillsammans med den anglokatolska kyrkan tvärs över gatan vid replokalen. Kanske inte vad man skulle förvänta sig men här är vi nu - det nya och det traditionella i förening.

Men är det här verkligen att vara kyrka? Hur ska jag veta? frågar någon.

- Mycket bra och relevant fråga, svarar Michael, och mitt svar är enkelt. Det handlar om fyra relationer som hänger ihop och påverkar varandra. De är relationen upp, till Gud, relationen in till människorna i församlingen, relationen till den världsvida kyrkan, relationen ut till människorna som ännu inte är med. Börjar människorna växa i dessa relationer? Ja då kan vi tala om kyrka. Om inte så får vi gå tillbaka till steg ett, lyssnande bön.

Kan man tänka i samma banor när man leder Alphagrupper och konfirmander?

- Absolut! Även här är det första steget av lyssnande jätteviktigt. Var befinner de sig? Vilka ämnen ska vi ta upp? Fråga dem och lyssna med ett öppet hjärta. Bolla tillbaka frågor till gruppen och besvara tillsammans. Utgå från personerna i gruppen, inte något särskilt studiematerial. - Följ med i flödet - go with the flow, släng ut kursplanen genom fönstret! Bibeln och de tre frågorna utgör alltid min grund, både för vuxna och ungdomar. Det är enkelt, fungerar i alla sammanhang, vem som helst kan leda och de fyller en mycket viktig funktion, nämligen att få folk att börja berätta. Faktum är att det är väldigt naturligt för oss att dela berättelser, alla kan göra det! Glöm inte att allt började med en berättelse ...

*"Följ med i flödet
- go with the
flow, släng ut
kursplanen
genom fönstret!"*

- Ett mål är att gruppen ska leva vidare utan mig, vilket jag också är tydlig med från början. Jag delar ut uppgifter, låter alla leda samtal, bibelstudier och andakter så att de vänjer sig vid att jag inte kommer att finnas med. Släpp människor fria och ha tillit. Självklart finns jag tillgänglig för råd och stöd. Uppmuntra

Alphagrupper att också göra roliga saker tillsammans; äta mat, gå på bio, till puben, vad som helst som stärker vänskap och trygghet.

- Samma sak med konfirmander, fortsätter Michael. Och då skulle min högsta prioritet vara att de efter konfirmationen bildar en ungdomsgrupp, som något alldeles självklart. Och om och när ungdomarna reser iväg för att studera eller jobba skulle jag försöka hålla kontakten med dem som önskar och kanske uppmuntra dem att starta grupper där de befinner sig.

Michael poängterar avslutningsvis att den här gräsrotsrörelsen är en stor utmaning för den traditionella kyrkan.

- Om kyrkan väljer att inte stödja de här nya formerna kommer de med all säkerhet fortsätta växa ändå, vare sig vi vill det eller inte, men om vi väljer att vara med tror jag att vi skulle kunna få se en enorm vitalisering av kyrkan.

Gotlands körförbund 90 år

En körfest av sällan skådat slag bjöd Gotlands körförbund på den 12 november när man firade 90 år med en jubileumskonsert innehållande allt från medeltida kyrkomusik, opera och musikal till gospel, beatbox och disco. **Text: Rebecca Kinnander.**

Körlivet på Gotland är anmärkningsvärt rikt, började konferencieren Jakob Tronêt, före detta ordförande i körförbundet, med att konstatera när han hälsade den stora publiken välkommen till Wisby Strand. Fyra procent av gotlänningarna sjunger i kör och det är den högsta siffran i landet!

- Intentionen med konserten var inte att titta bakåt berättar projektledaren för jubileet, Anne Dungner Hjellström, utan att visa vad körförbundet är idag, med blicken inriktad på framtiden.

- Vi ville med humor och prestigelöshet visa att körsång kan vara så otroligt mångfacetterat. Anne berättar vidare att man inför kvällen hade bjudit in alla gotländska körsångare att vara med i en eller flera konstellationer och körtyperna man kunde välja mellan var damkör, manskör, kyrkokör, barn- och ungdomskör, gospelkör, profankör och gosskör. Det gav en möjlighet för körsångare att prova något nytt och många passade verkligen på att göra det! En annan tanke med kvällen var att visa på fördelen med att blanda åldersgrupper - det gagnar alla och är dessutom väldigt roligt och inspirerande.

UNDER KVÄLLEN DELADE MAN OCKSÅ UT PRIS till årets kör i tre olika genrer; Visby Oratoriekör

under ledning av Claes Holmgren blev *årets sakrala kör*, Visby Voices under ledning av Maria Wessman *årets barn- och ungdomskör* och Allmänna Sången under ledning av Mats Hallberg *årets profana kör*.

Vocal Six, en professionell vokalensambel var inbjuden för några egna nummer men också för att sjunga tillsammans med alla 370 körsångare när de stod på scenen samtidigt under finalen. Det är inte att säga för mycket att kongresshallen kokade, både av publikens engagemang och uppskattning men framför allt av den berusande sångarglädje och värme som koristerna bjöd på. Att man mår bra av körsång är numera vetenskapligt bevisat. Flera studier visar att körsång ökar dopaminet och främjar må-bra-hormonet oxytocin – som med all säkerhet även publiken får sig en rejäl dos av en sådan här kväll!

Anne vill till sist också lyfta fram de övriga i projektgruppen; Karin Eklundh, Maria Wessman och Camilla Ahlberg som alla har jobbat väldigt intensivt med den här storsatsningen, inte minst med att få ihop logistiken som är en stor utmaning med så här många deltagare.

Storslaget 90-årsjubileum på Wisby Strand. Foto David Skoog.

Dopkasse knyter kontakt med småbarnsföräldrar

Är det möjligt att nå alla nyfödda med en hälsning om glädjen och möjligheterna som finns i dopet? En personlig hälsning, där hela familjen känner sig sedd? En hälsning, som leder till ett medvetet beslut kring varför man väljer, eller väljer bort, att döpa sitt barn?

Text och foto: Görel Robsarve Malmros.

Det började som en dröm om att nå alla familjer med bebisar i Väskinde församling. Genom stiftsbidrag blev idén om ett doppaket möjlighet. I paketet skulle det finnas information om hur ett dop går till och vad det innebär, enkel presentation om verksamhet för barn och föräldrar i närheten av familjens hem, och så en present förstås. Paketet skulle delas ut personligen av prästen, eller någon annan som arbetade med barn. När man tog mod till sig och knackade på med de första paketen, så var prästerna lite oroliga för hur det skulle tas emot. Men resultatet blev tydligt – långt fler barn döptes redan första året. När Väskinde församling lades samman till Norra Gotlands pastorat, var doppaketet något man tog med sig i det större arbetet. Idag är paketet omdöpt till Dopkassen, och innehållet har varierat lite under åren. Flera år har Pekbibeln delats ut, men då den är slut på förlaget så ligger nu en haklapp med värdeord på med i kassen.

- Haklappen är något man kan använda varje dag – precis som en bibel, förklarar Martina

Åkeson Wollbo, kyrkoherde i pastoratet. Vi har tagit fram en egen enkel tidning om dopet, där det även finns praktisk information om sådant som gäller just i vår församling. En lapp med tiderna för musikleis och andra småbarnsaktiviteter ligger också med.

NATIONELLA SAMARBETEN. Ryktet om dopkassen spred sig, och konceptet presenterades vid kyrkans nationella kommunikationsdagar 2015. Det togs väl emot, och bara ett år senare har flera församlingar gjort sina egna varianter på dopkassen. Österhaninge församling hade något år tidigare visat upp sin dopsatsning, där bland annat en målarbok tänkt till syskon ingick. Återigen tack vare stiftsbidrag kunde Norra Gotlands pastorat köpa rättigheterna till bilderna, och anpassa texten lokalt. För vem går på besök hos en nyfödd utan att ta med en present till storasyskonen?

- Nu känns kassen komplett, säger Martina Åkeson Wollbo. Det finns något till alla i den nya familjen.

I Dopkassen ligger förutom en pekbibel eller haklapp även en enkel tidning om dopet, information om verksamheter för små barn och en personlig hälsning från den som delar ut kassen. Finns det syskon i familjen så får de en målarbok som handlar om dop.

ATT DELA UT KASSEN. Först var prästerna och diakonerna lite tveksamma – skulle man ha tid att dela ut kassarna? Och skulle det inte kännas konstigt att knacka på hemma hos folk? Men kassen delas ut vid vad som kallas 60 sekunders hembesök. Meningen är inte att man ska komma in hemma hos någon som inte är beredd på det. Istället ringer man på dörren, står kvar på trappan, säger ett kort grattis till den nya familjemedlemmen och välkommen till världen från församlingen. Mer än så behövs egentligen inte för att göra ett bra intryck och påminna om dopets möjligheter. Ibland leder det till vidare samtal, men då bokar man en tid för det. Ännu har ingen blivit upprörd över att en präst knackat på, tvärtom har även de som sagt att de inte ska döpa sina små barn lämnat positiv feedback på mötet. I Norra Gotlands pastorat finns många nyinflyttade, och det är inte självklart att man känner till prästen eller vet om att kyrkan har bra samlingsplatser för de yngsta och deras vuxna. Hembesöket gör stor skillnad, fastän det är så kort. En utmaning som tillkommit senaste året är att barn till döpta föräldrar/föräldrar som är med i Svenska kyrkan bara får finnas med i kyrkoboken i tre månader. Sedan raderas uppgifterna. Det innebär att hembesöket helst ska ske inom två-tre månader efter att barnet är fött. Om barnet inte döps, så får det inte stå kvar i kyrkans register om inte föräldrarna uttryckligen begär det, och är inte heller automatiskt medlem även om föräldrarna är med.

DOPPASTORAL. Dopet är löftet om att Gud är med under livets alla dagar och blir bekräftelsen på vår samhörighet med Gud, påminner kyrkoherden Martina. De som arbetar med de yngsta har tillsammans satt ihop en doppastoral, en slags

manual för hur pastoratet vill arbeta kring dop. Dopkassen är starten, men minst lika viktig är uppföljningen. De som döps får förutom dopljuget även värmande raggsockor, stickade med kärlek av syföreningarna och andra frivilliga. Alla strumpor har tre ränder, som kan stå för Fadern, Sonen och den Helige Anden, men även tro, hopp och kärlek. Årligen bjuder respektive församling in till dopåtersamling. Vid en gudstjänst särskilt anpassad för de yngsta, delas en småbarnsbibel ut. Även äldre som döps bjuds in till träff, och får en andaktsbok anpassad för sin ålder.

”Nu känns kassen komplett. Det finns något till alla i den nya familjen.”

Alla döpta sexåringar välkomnas till en ny träff, där de får ta emot en barnbibel. Under skoltiden möter barnen kyrkan genom påsk- och julspel, samt adventssamlingar genom samarbete med skolorna.

- När vi delar ut dopkassarna har vi redan konfirmation i bakhuvudet, förklarar Martina Åkeson Wollbo. Barnen och deras vuxna ska få ett tydligt intryck av vad kyrkan är och står för, och att de alltid är välkomna att ta del av den gemenskapen. Vi vill vara närvarande och diakonala i all vår verksamhet och kommunikation. Kyrkan och tron ska få vara något att luta sig mot och att växa tillsammans med genom livet.

Dopet - en familjehögtid. Foto: ikon.

Vad tror vi egentligen på?

- Svaret finns kanske på Södermalm

- Vad tror egentligen vi svenskar på? Frågan är berättigad och säkert är vi många som har funderat på detta. Vi är medlemmar i Svenska kyrkan, vi ber, men vi svarar på frågan att vi "inte tror på Gud". Detta funderar jag på när religionshistorikern Ann af Burén presenterade sin forskning i ett av Visby stift arrangerat teologiskt seminarium i oktober 2016. I sin avhandling fokuserar hon på sekulariserade svenskars relation till religiös tro och praktik.

Text och foto: Lars Bäckman.

Sverige anses vara ett av Europas mest sekulariserade länder. Samtidigt är ungefär 65 % av landets invånare medlemmar i Svenska kyrkan och ytterligare cirka 10 % anslutna till något annat trossamfund. Vi säger oss också tro på något, men vi ser oss samtidigt som ateister. Det är ingen enkel bild. Men trots det, eller kanske just därför bestämde sig Ann af Burén att i sin avhandling undersöka svenskarnas ambivalenta hållning till religion.

Liknande undersökningar har gjorts tidigare.

Mest uppmärksammas är den som genomfördes för några år sedan i Dalarna och täckte in såväl stad som landsbygd. En mindre undersökning har även gjorts i Enköping. Men Ann tog ett annat grepp; tillsammans med kollegan David Thurfjell besökte hon ett stort kvarter på Södermalm, knackade på, intervjuade de som öppnade, och gjorde det ordentligt, det blev flera långa och djupa samtal.

- När dörren öppnades inledde vi samtalet med "Hej, vi är från Södertörns högskola. Vi vill höra

Hemmaaltare, med ljus och fotografi underlättar när vi vill minnas någon som har gått bort. Foto: Alex och Martin, IKoN.

om dina tankar om livet”. En bra inledning. Det var förvånansvärt få som inte släppte in oss, berättar Ann af Burén, och konstaterar att det fanns ett klart behov hos många att få tala om existentiella frågor, i hemmet, vid köksbordet.

67 PERSONER FICK BERÄTTA om betydelsen av religion i deras liv. De representerade allt från uttalade satanister till de stora världsreligionerna, men också de som var helt likgiltiga när det gällde religion och tro. Ann af Burén har fokuserat på 28 personer som kan sägas utgöra en mellangrupp.

- Många vill varken ansluta sig till gruppen ateister eller till de religiösa. De vill finnas någonstans mittemellan. De vill helt enkelt inte välja. När jag lyssnar på intervjuerna så är många inkonsekventa och ibland motsägelsefulla. De uttrycker sällan en bestämd åsikt eller en linje utan är öppna för mångfald. Svenska kyrkan kan stå för trygghet och tradition, men också som något förlegat, medan buddhister kan vara både vänliga, men även ses som kvinnohatare.

UTIFRÅN SIN AVHANDLING KONSTATERAR Ann af Burén att många svenskar är semisekulära, vilket innebär att de varken är religiösa eller sekulariserade. Många kan känna igen sig i olika religiösa sammanhang. De intervjuade fick fylla i en enkät där en fråga just handlade om i vilken grad de identifierade sig med olika religioner, men också alternativ som sökare, ateist, tvivlare och agnostiker, fanns med. Enkäten fylldes i två gånger, med två års mellanrum. En och samma person kunde kryssa för att de var såväl kristna som buddhister och ateister. Många hade också ändrat inställning mellan de båda tillfällena. Detta förklarades dels med att vi har en uppsjö av associationer till var och en av de olika religionerna och dels av egna upplevelser och händelser under den tid som gått.

Kyrkoherde Monika May i samtal med Ann af Burén vid seminariet på Helge andshuset, Visby. Foto: Lars Bäckman.

- Det är just detta förhållningssätt som gav mig rubriken till min avhandling; Samtidigt på Söder, berättar Ann och fortsätter; många uttrycker en motvilja mot att personligen inta en definitiv position, det vill säga välja bland de olika möjligheter som står till buds.

DET ÄR ETT SÖDER SOM SÄKERT ÄR ETT UTSNITT av Sverige. Vi är medlemmar i Svenska kyrkan för säkerhets skull, alltså som en försäkring. Det säger en hel del det.

Ann af Burén konstaterar att det finns en bild av kyrkan som en auktoritär institution som vill bestämma över en.

- Men det är en mångbottnad bild. Där finns också berättelser om att gå till kyrkan och tända ett ljus, av sporadiska böner och av kyrkans positiva betydelse i tider av kris.

DET VISADE SIG OCKSÅ ATT VISSA HAR SAKER och ting i sina hem som har laddats med andlig kraft. ”Hemmaaltare”, förekommer, eller andra ting som används som ett stöd i samtal med till exempel döda närstående. Man har också skyddsänglar i olika former och man ber böner, men man tror inte på Gud! Det är samtidigt på Söder det!

Avhandlingen heter Living simultaneity – On religion among semi-secular Swedes, se bild ovan.

Här finns 450 000 föremål på hyllorna - och mycket är från våra kyrkor

Ett inspirerande studiebesök på Gotlands museums förråd – här finns allt!

Text och foto: Lars Bäckman.

Att samla är ett basalt mänskligt beteende. Det har vi varit tvungna att göra för att överleva. Från att vi var ett nomad- och jägarfolk till bönder i ett agralt jordbrukssamhälle var samlandet av föda en självklarhet. Och visst är vi samlare än i dag, det tror jag många erkänner och till och med kan känna som en belastning. Men i konsumtionssamhället finns det en väg ut för de prylar som blir över, går sönder eller blir omoderna. Återvinningscentraler, loppisar och Kupan är bara några av de ställen som räddar oss från överfulla garderober, vindar och uthus.

MEN ÄR MAN ETT MUSEUM, DÅ FINNS DET INGEN väg ut, allt ska sparas, konserveras, dateras och katalogiseras, och så klart förvaras. Sen är det ju också en fördel om det kan visas och åskådliggöras på ett enkelt sätt. På Visborgsområdet har Gotlands museum sedan 2012 ett förråd med plats för 450 000 prylar. Där finns allt från mynt, via minkpälsar och altartavlor, till bildstenar. Och det är tillgängligt, åskådligt och mycket spännande.

DET STARTADE MED ATT P A SÄVE i tidens anda började dokumentera den bondekultur som i industrialismens och urbaniseringens tidevarv i en rasande fart höll på att försvinna. Han tecknade, intervjuade

Allt från altartavlor till kyrknyklar finns i förrådets kyrkliga arkiv. På bilden Lena Idestrom, Mats Hermansson, (skymd), Jenny Halldén, Hans Nilsson, Anneli Söderstrand och Mattias Wahlgren.

och samlade på sig allt från fornfynd till allmogeföremål. Arthur Hazelius bygger samtidigt upp Skansen i Stockholm och på Gotland får vi vårt eget Skansen i Bungemuseet. Det råder en nationell vurm för en ”svunnen tid”. Nu invigs också läns museer på löpande band och i Visby öppnar Gotlands fornsal sina portar 1875.

Förutom PA Säves samlingar så donerades en mängd saker och ting till museet, inte minst skulpturer och andra föremål från våra kyrkor. Till Gotlands fornsal deponerades det allra mesta, men Statens historiska museum i Stockholm köpte även en del. Kyrkoråden behövde pengar för underhåll och installation av värmeanläggningar. Då kunde man gärna undvara medeltida helgonbilder, textilier och andra föremål som så omoderna de var hade hamnat på vindar och i förråd.

MUSEET HAR SEDAN DESS FORTSATT DETTA SAMLANDE. Och nu med insikten att även vår samtid och vardag så småningom kommer att bli historia. Det

förstår man lätt när blickarna fastnar på hyllan med Dinky Toys bilar från 1960-talet eller på en nopprig orange soffgrupp, de känns redan så främmande men ändå allt för välbekanta.

- Det är bara en liten del av våra samlingar som visas på Gotlands museum. Tidigare hade vi flera olika förråd, men sedan fyra år tillbaka har vi samlat ihop en stor del av våra samlingar till den här byggnaden på Visborgsområdet, berättar antikvarie Lena Idestrom, Gotlands museum.

ETT KRAV VAR ATT DE NYA LOKALERNA SKULLE VARA tillgängliga för besökare. Här skulle föremålen kunna visas upp, inte som på ett museum eller i en utställningslokal, men i varje fall på lättåtkomliga öppna hyllor och skåp.

- Vi har många besök här. Det är allt från utländska forskare, hantverkare som vill se och lära sig gamla tekniker, hembygdsföreningar eller designers som behöver inspiration, berättar Lena Idestrom som tillsammans med Jenny Tingvall är de som oftast tar hand om visningarna.

VI SOM BESÖKER GOTLANDS MUSEUMS FÖRRÅD denna gång arbetar med Svenska kyrkans projekt *Dela tro, dela liv*, som på Gotland ska inrikta sig på att visa konst och konsthantverk i några av våra kyrkor. Det ska rymma såväl de konstnärligt utformade föremål som redan finns i kyrkorna eller som kan lånas in, till samtida konstnärer från socknen. Under sommaren 2017 ska det visas upp. Läs mer på sidan 28.

PÅ VÄG TILL FÖRRÅDETS KYRKLIGA SAMLINGAR passerar vi massor av spännande hyllor som gör det svårt för vår guide att hålla gruppen koncentrerad och samlad. Gamla ABC-datorer samsas på en hylla med de tidigaste Mac-datorerna som ser ut som fågelholkar, bredvid står en Remington skrivmaskin och såklart status skrivmaskinen från 1980-talet, en röd IBM med kula! Kepsar med tryck, minkpälsar och arbetskläder, kastruller och Stig Lindbergs glada porslin, men också allmogeskåp och svarta vindflöjlar drar vår uppmärksamhet till sig.

TILL SIST ÄR VI ALLA VÄL FRAMME I DEN KYRKLIGA DELEN. Vi blir inte besvikna. Helgon på rad, några altartavlor och så bänkinredningar. Från Lau kommer kyrkbänksdörrar med 1700-tals por-

Ett altartavla från Endre kyrka, tidigt 1300-tal, fångar gruppens uppmärksamhet. Foto: Lars Bäckman.

trätt av Laubor. Säkert var det ett sätt att med porträtten markera vilka bänkrader som tillhörde respektive gård. Här finns herremän i peruk och enklare bönder i toppluva. Men också en dödskalleskalle – som påminner om ”memento mortis”. Det här vill vi absolut visa upp. Kanske kommer de till Lau kyrka sommaren 2017. Det är en omfattande samling av kyrkoinventarier som ryms på hyllor i skåp. Vår guide visar kollektioner av orglar, nycklar och altartavlor, det mest unika är det från Endre kyrka, tidigt 1300-tal.

NÅGRA AV OSS ÄR RÖRANDE ÖVERENS OM ATT närde vi drömmar som barn att bli inlästa i en leksaksaffär efter stängningsdags så skulle vi nu som vuxna önska att vi blev kvarglömda här på museets förråd. Det finns så mycket att se!

Gotlands museum välkomnar grupper till visning av samlingarna. Det kostar 130 kr per person, minst 1 900 kr för en visning. Maxantalet är 30 personer. Läs mer på deras hemsida.

Unika 1200-tals målningar upptäckta vid restaurering i Valls kyrka

Text: Lars Bäckman. Foto: Lars Bäckman och Rebecka Svensson.

- Det här är något man bara får uppleva en enda gång i livet. Tänk, de har inte varit i dager på 400 år! säger Marleen Kolmodin, konservator och den som upptäckte kalkmålningarna.

UNDER ETT PAR CENTIMETERS PUTS hittade man av en tillfällighet unika muralmålningar. I tornvalvet och på den norra väggen kommer nu märkliga figurer fram; lejon, sjöjungfrur, björnar, djävular och en prinsessa.
- Det som är så speciellt med dessa målningar är

att en konsthistorisk datering kan härleda dem till tidigt 1200-tal, och så gamla målningar har vi inte många av på Gotland, berättar Marleen Kolmodin.

MOTIVEN KÄNNS IGEN FRÅN TIDIG ROMANSK utsmyckning och berättar historier om det onda och godas kamp. Nu ska de konserveras och göras synliga för besökarna.

Vall kyrka genomgår för närvarande en omfattande restaurering. Kyrkan kommer att återinvigas i januari 2017.

En ljusare och nyrenoverad kyrka

Lärbro kyrka har renoverats och återöppnats.

Text: Britt Andersson och Bernt Andersson, foto: Lars Bäckman.

Lärbro kyrka i Norra Gotlands pastorat har genomgått en stor renovering under nästan ett år. Det är en ljusare kyrka som möter besökarna. Den 18 september återöppnades den.

RENOVERINGEN INLEDDES HÖSTEN 2015. Det är i huvudsak torrengöring av kalkväggar och valv med tillhörande konservering av kalk-dekormåleri, stenvalvbågar och pelare med dess detaljer. Viss lagning av sprickbildning och rensning av tidigare renoveringscementsputs har också varit nödvändig, liksom avjämning av grova tidigare lagningar. Då målet har varit att få likartad jämn och varm struktur och kulör på samtliga putsytor, har kalken tonats åt guldockra genom lavering, med ett fint svagt flammigt resultat.

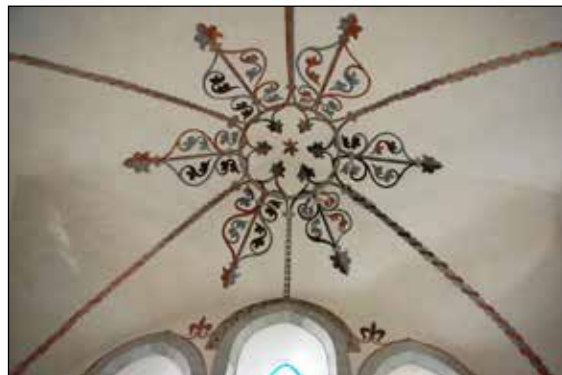
VÄRMESYSTEMET HAR BYTTS UT från direktverkande el till att bli vattenburet med matning via kulvert från vaktmästarstugans elcentral där elpannan ger en bra möjlighet att senare kompletteras med andra former av egentillverkad energi. Vid dragning av rörledningar har behovet av golvöppning varit nödvändig, där även kanalisation för ny el har dolts. Ljud och ljus har förbättrats och kan idag enkelt styras via telefon-app. De sedan två år nyrenoverade takkronorna har fått nya arbetsmiljövänliga ”hissanordningar”. Handledare och trappräcken har monterats vid entré och vid trappavsats mellan långhus och tornrummet. Visst trämåleri har konserverats och annat har blivit nymålat. Textilier har konserverats och därför har även ett klimatskåp byggts i sakristian. Mattor har blivit påkostade specialrenovering. Den sedan tidigare konserverade bildstenen och gravhällen har nu fått en värdig plats inne längs norra tornväggen. Till det yttre har förbättringar och lagningar gjorts i huvudsak av tornputsen. Över de äldre gravtumborna direkt sydost om kyrkan har faltaksskydd byggts.

Restaureringsarkitekt har varit Jan Utas och utförande har Gotlandsbyggen AB stått för.

DEN 18 SEPTEMBER VAR DET MÄSSA OCH ÅTERÖPPNANDE. Forsakören och kören Gudskelov sjöng, biskop

Sven-Bernhard Fast och kyrkoherde Martina Åkeson Wollbo höll i mässan. Organist var Dan Eiderfors och pastoratets präster och diakoner deltog. Det blev också mingel med plockmat som avslutades med en orgelkonsert med Dan Eiderfors.

Takmålningar i korvalvet har restaurerats. Exteriört har endast mindre åtgärder gjorts.

Två nya diakoner till Visby domkyrkoförsamling

Laila Larsson och Gunnar Holten, så heter Visby domkyrkoförsamlings nya diakoner. Båda två började sina tjänster under hösten 2016. När intervjun görs har de bara hunnit arbeta några veckor. **Text och foto: Lars Bäckman.**

Laila är från Trosa. Diakon har hon varit sedan 2005. Då vigdes hon och sedan dess har det varit Svenska kyrkan i Trosa som har varit hennes arbetsplats. Men nu är det alltså Visby.

- Jag ska arbeta som citydiakon. Det innebär kontakt mot Birkagården, Pjäsen och Fältgatan. Jag ska också finnas tillhands för bokade och spontana samtal här i Domkyrkan. Men jag kommer också arbeta med konfirmander tillsammans med Pia Tofenius och det ser jag särskilt fram emot. Jag gillar att arbeta med ungdomar! säger Laila och ser belåten ut.

GUNNAR HOLTEN HAR TIDIGARE ARBETAT I VISBY vid flera tillfällen. Hösten 2013 gjorde han också sin diakonpraktik här. Men diakon blev han först den 30 oktober i år. Anställd har han dock varit sedan den 1 september.

- Jag har arbetat som diakon i Norge en kort period, berättar Gunnar och förklarar att det är som sjuksköterska, med inriktning på onkologi, som fört honom till Visby och Visby lasarett ett antal gånger tidigare.

Men nu ska Gunnar alltså arbeta som sjukhusdiakon

Gunnar och Laila på plats ett snöigt Visby.

på Visby lasarettet, Korpen, Gotlands sjukhem och Solrosen. Där finns på deltid också Anna Ljung som är pastor och Agneta Söderdahl som är präst.

Gunnar är från Nordnorge, nästan uppe vid Lofoten, Vesterålen heter regionen.

”Jag blev rekryterad via facebook! Jag hade tänkt arbeta på onkologen i Visby”

- Men jag brukar säga att jag har tre hem; Vesterålen, Visby och så där jag för tillfället bor, säger Gunnar och skrattar.

DET BÄSTA MED GOTLAND? Ljuset, stämningen, lugnet och människorna, enas Gunnar och Laila om.

Men hur blev ni egentligen rekryterade?

- Jag sökte jobb som sommardiakon,

men det ledde till att domprost Mats Hermanson tipsade om diakontjänsten som då var utlyst. Jag trivdes bra i Trosa, men kanske fanns det något som lockade. Vi träffades i Stockholm och han övertalade mig! Så var det. Det har jag inte behövt ångra! berättar Laila.

- Jag blev rekryterad via facebook! Jag hade tänkt arbeta på onkologen i Visby. Kontaktat dem för ett vikariat och det såg Mats Hermanson på Facebook. Och han skrev snabbt ett mail, ”sök sjukhusdiakonjobbet istället”. Efter en vecka hörde han av sig igen och då sa jag ja! Så kan det gå.

DET ÄR ALLTSÅ EN PERSONLIG och aktiv rekrytering som har lett fram till dessa två anställningar.

Kanske kan vi lära oss mer av detta?

DET ÄR TVÅ ERFARNA DIAKONER som Visby domkyrkoförsamling nu har fått. Gunnars kompetens som både sjuksköterska med inriktning på onkologi och så lång erfarenhet, blandad annat från Ersta hospice, kombinerat med diakonutbildning är värdefull.

Laila har hunnit med över tio år som diakon i en småstad som har många likheter med Visby och där hon även har erfarenhet av att ha arbetat en hel del med ungdomar, blir en tillgång i Domkyrkoförsamlingens framgångsrika ungdomsarbete. Men framförallt – det är två trevliga, varma personer som nu kommer in i arbetsgemenskapen. Välkomna!

Reformationsår - då är det läge för studiecirkel!

Text och foto: Raimond Molander.

För en månad sedan, den 31 oktober, trädde den Lutherska kyrkan in i det som kallas *Reformationsåret 2017*. Det är snart 500 år sedan som Martin Luther (1483-1546) spikade upp sina 95 teser på porten till Slottskyrkan i Wittenberg.

Deltagarna i en studiecirkel anordnad av Visby domkyrkoförsamling och Sensus har under hösten rest i Luthers fotspår. Studiegruppen har följt en resebiografi skriven av prästerna Göran Agrell och Peter Strömmer och boken heter just *I Luthers fotspår*. Filmen *Luther* från 2004 som visades i domkyrkan 27 september var en upptakt. Filmen gav en dramatiserad introduktion till Martin Luthers kallelse och liv. I studiecirkeln har de nio deltagarna liksom i andanom besökt de städer där Martin Luther bodde och verkade. Samtalen har sedan berört det som hände just på dessa orter. Eisleben är ett bra exempel för där både föddes och avled Martin Luther.

Och speciellt samtalen har varit viktiga för studiegruppen. De har försökt knyta an till den form av ”bordssamtal” som ägde rum i det Lutherska hemmet i Wittenberg.

Deltagarna har med hjälp av en *Kortlek för bords-*

Sylvia Ekengren, Per Nylén, Gisela Herb, Marie Eenfeldt och Maria Thomassen. Frånvarande: Lilian Edwards, Lena Karlsson, Elisabeth Nyberg och Karin Thysell.

samtal också haft möjlighet att reflektera över sin lutherska identitet. Varje kort innehåller en fråga och på ett utav de 50 korten står frågan: ”Kan vi förtjäna Guds nåd?”.

Den 30 januari startar en ny studiecirkel. Under några veckor kommer vi att läsa *dagboken med kyrkamanacka 2016-2017*. Denna studiecirkel, som välkomnar alla intresserade men särskilt kyrkvårdar, handlar förstas om Martin Luther. Vi möts i bordssamtalets form och reflekterar kring Luther utifrån olika ämnen och perspektiv.

Under hela reformationsåret (31 okt 2016 – 31 okt 2017) kommer Visby domkyrkoförsamling att välkomna till flera olika samlingar. Håll koll på anslagstavlor och vår webb.

Under åren har det blivit mycket positiv uppmärksamhet i media.

Visby stiftskvinnoråd går i pension

”Rådet har funnits i 67 år och är alltså pensionsmässigt! Vi tackar för alla år vi fått glädjas av samverkan” skriver Bibban Axelsson i inbjudan till stiftskvinnorådets sista inspirationsdag den 14 oktober i år. **Text och foto: Rebecca Kinnander.**

- Det känns vemodigt men det finns inte tillräckligt stort intresse att engagera sig i stiftskvinnorådets arbete längre konstaterar Bibban som funnits med i rådet i 51 år, på senare tid både som ordförande och kassör.

Vi har bestämt träff på Vibble gård, Bibban, Inger Ronström och jag för en odysse genom stiftskvinnorådets historia som tog sin början den 6 oktober 1949 när tolv damer blev kallade till domkapitlet av biskop Hultgren då han meddelade att Stiftsrådet hade utsett dem att bilda ett stiftskvinnoråd som vid den här tiden fanns, eller var på gång, i alla stift. De kallade kvinnorna var två från Visby, två från varje kontrakt plus en suppleant från varje enhet. Utöver dessa tolv skulle biskopinnan vara självskrivet. Dåvarande ordförande Anna-Stina Beijer berättar i sitt tal vid 25-årsjubileet 1974; ”Vi fick slå oss ner runt ett stort bord och så blev vi bjudna på kaffe. Jag har hört sägas att det inte hade serverats kaffe där förut men när man skulle tala till kvinnor så trodde man väl att det var nödvän-

digt.” Biskop Hultgren sa vidare; ”Och så har jag tänkt mig att Anna-Stina Beijer skall vara ordförande, Dagmar Borenz kassör och Ingrid Ronqvist sekreterare.” ...”sedan gav han oss 100 kr och sade att eftersom vi var kvinnor så klarade vi nog ekonomin. Dessutom fick vi uppdraget att anordna missionsdagar för kvinnor den 19 och 20 november, alltså en månad senare, vilka blev en stor succé!” Det första sammanträdet hölls i januari 1950 då man också formulerade en instruktion: ”Kvinnorådet har till uppgift att aktivisera och främja kyrkligt kvinnoarbete i Visby stift”.

VID DEN HÄR TIDEN FANNS ÖVER 100 syföreningar i stiftet och man riktade in sig på att bistå dessa både andligt och praktiskt, till en början främst genom att ordna syföreningsdagar varje år. Dessa har fortlevt ända tills i dag. Även de frikyrkliga syföreningarna har på senare år funnits med i gemenskapen. - Syftet har alltid varit att ge kunskap om de insamlingsmål som syföreningarna har arbetat för,

främst mission och biståndsarbete, påminner Inger.

- Från 60-talet och framåt har man också ordnat "idé dagar" eller "inspirationsdagar" som de under senare tid har kallats, fortsätter Bibban. Till den första på Borgen år 1962 kom 500 personer! Andakt och föredrag stod på agendan och några av ämnena har varit *Syföreningens ansvar i församlingen, Vad skall vi läsa? Varför kyrklig syförening? Att vara kristen i vardagen. Skötsel av gamla textilier, Teknik med lappar och gamla mönster*, konstaterar vi när vi tittar igenom pärmen av årsberättelser.

SEDAN 70-TALET HAR MAN OCKSÅ BJUDIT IN övriga kvinnoföreningar på ön till s k "kontaktdagar" då man har tagit upp aktuella ämnen som t ex *Fredsarbetet, Människovård-själavård, Yrkesmamman – hemmamamman och deras barn, Ungdomen i samhället, Narkotikafrågan, Kyrka-statfrågan, Tar vi skada i vår själ av massmedia? Angår de oss - de missanpassade ungdomarna? Ekumeniken, Dagens kriminalvård,*

Vildmannen ... vad varje kvinna borde veta om honom, Myter och skrönor kring mångfald och mångkultur.

BIBBAN ERINRAR SIG ATT DET BLEV EN DRAMATISK KVÄLL när kriminalvårdsdirektör Bo Martinsson var på ön i november 1972 för att föreläsa om kriminalvården. Samtidigt pågick nämligen upplopp på Kumlaanstalten och Martinsson fick ett par gånger under kvällen gå ifrån för att ta telefonsamtal och det var fullt pådrag på riksnyheter. -Vi tyckte det var väldigt spännande! säger hon och skrattar.

BIBBAN VILL OCKSÅ LYFTA FRAM FORNSALENS utställning "Ingen förspild kvinnokraft".

- Den kom till som en reaktion på att stiftsledningen inte tyckte att syföreningarna hörde hemma i firandet av kyrkans jubelår 1993 (då man firade 400-årsjubileet av Uppsala kyrkomöte och Sverige fick en enad luthersk kyrka).

Fortsättning på sid 31

Biskopen och SENSUS tackade stiftskvinnorådet vid sista inspirationsdagen 14 oktober 2016. Fr vän: Monica Sjögren, SENSUS, Gunhild Ankre, Inger Ronström, Bibban Axelsson och biskop Sven-Bernhard. Saknas på bilden gör ledamöterna Sonja Karlsson och Kerstin Olsson som tyvärr inte kunde närvara.

Ny diakon och kyrkoherde i Lausanne

Vid en högtidlig högmässa i Lausanne, Schweiz, välkomnades ny diakon och kyrkoherde söndagen den 2 oktober i närvaro av biskop Sven-Bernhard. **Text och foto: Inger Hägg.**

Diakon Evelin Heutmann, diakonvigdes i Luleå 2001 och har en diakonutbildning från den reformerta kyrkan i Schweiz. Efter vigningen har Evelin verkat i Tärna församling. Evelin är född i den tysktalande delen av Schweiz. Marcus och Evelin har tre barn – Valentin 13 år, Efraim 11 år och Salome 8 år. Tidigare diakon och kyrkoherde i Lausanne har varit Louise och Lars Parkman, som nu flyttat till Härnösands stift. Vi önskar familjen Heutmann och församlingen i Lausanne varmt lycka till!

Biskop Sven-Bernhard, kyrkoherde Marcus och diakon Evelin, vid välkommandet till Svenska kyrkan i Lausanne.

Ny kyrkoherde i södra Frankrike/Monaco

Den 13 november välkomnade biskop Sven-Bernhard den nya kyrkoherden i Nice, Carin Saracco.

Text Rebecca Kinnander. Foto: privat.

Carin är norrlänning, född och uppvuxen i Boden, men kommer närmast från Täby församling där hon tjänstgjort i 22 år. Med sig till Nice har Carin sin man och yngste son.

- Under de tre månader jag har varit här i södra Frankrike så har jag blivit så varmt mottagen av alla församlingsbor. I många år har jag uppskattat Provence och det är fantastiskt att få bo här några år av mitt liv och dessutom få bygga församling bland alla svenskar här. Varmt välkomna in när ni kommer till Nice! hälsar Carin.

Biskop Sven-Bernhard, kyrkoherde Carin Saracco och ryggen på Klas Hansson, SKUT.

Foto: Mattias Wahlgren, Visby domkyrkoförsamling

Välkommen till Gotlands kyrkvecka. Här samlas människor från hela landet som är engagerade i och för Svenska kyrkan, människor som vill mötas, lära, samtala och fördjupa sitt andaktsliv tillsammans med andra.

Gotlands kyrkvecka 2017 genomförs 23-27 augusti, med start på onsdagen med den gemensamma utflykten och avslut med mässan på söndagen. I år kommer följande inspiratörer att lotsa oss genom förmiddagsseminarierna:

Kyrkan mitt i livet – livet mitt i kyrkan

Irma Schultz, Kristina Högdahl, Hans Vainikainen och Olle Carlsson.

Katarina församling i Stockholm har tagit fram modeller för exempelvis gudstjänstförnyelse och diakonalt arbete. Man har ett rikt gudstjänstliv som blivit ett vattenhål för många stockholmare och man har utvecklat ett arbete med socialt företagande. Församlingen går från ord till handling. Verksamheten återspeglar en förståelse för samtiden och en helhetssyn på människan. Katarina är en inspirationskälla för många andra församlingar och deras idéarbete går att omsätta även utanför storstaden. Församlingen fick 2016 priset Årets förnyare i Svenska kyrkan.

Att kommunicera kyrka och tro i vår tid

Gunnar Sjöberg, kommunikationschef Svenska kyrkan.

Hur kommunicerar vi kristen tro och Svenska kyrkan i den tid som är? Finns det plats för annat än svart/vita budskap i det offentliga samtalet, hur når vi balans mellan yta och djup? Har organiserad andlighet någon framtid och hur kan

församlingen bli ett rum för andligt sökande? Vilken teologisk grund kan en församlings kommunikationsstrategi vila på? Våra frågor blir ofta många när vi tänker kyrka och församling i det moderna kommunikationslandskapet. Hösten 2017 är det dessutom Kyrkoval – hur kan vi då arbeta mer medvetet med vår kommunikation?

Barnets mänskliga rättigheter i kyrkan

Barnläkaren och författaren Lars H Gustafsson.

Om barnkonsekvensanalyser på riktigt och om barnets rätt till andlig utveckling. Lars H Gustafsson har arbetat med barn hela sitt yrkesverksamma liv, också i internationella uppdrag. Sista tjänsten var som skolläkare på Rosengård i Malmö. Som författare har han mest skrivit om barn, föräldraskap, etik och livsfrågor. Han är medlem av Barnombudsmannens expertråd och var tidigare också med i den jury som utser litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne. Lars senaste bok "Barnets mänskliga rättigheter i kyrkan" handlar hur barnen har det i vår kyrka, om Barnkonsekvensanalyser och annat viktigt för oss vuxna.

Mer om Gotlands kyrkvecka på www.gotlandskyrkvecka.se

2017
Gotlands kyrkvecka
 - Teologi gör vi tillsammans -

Dominikanorden 800 år

Från vänster: Sven-Erik Pernler, Nils Blomqvist och Per Widerström. Ebbe Klint, Åke G Sjöberg och Ragnar Svenserud. Nikolai ruin med Per Widerström och Lars Kruthof som guider.

ur ett gotländskt perspektiv

Så löd rubriken på det mycket uppskattade heldagsseminarium som hölls lördagen den 19 november i Helge Andshuset, Visby. I år är det 800 år sedan Dominikanorden stadfästes av påven och efter några år etablerar de sig på Gotland. Detta uppmärksammades alltså med ett seminarium om ordens första tid och fram till i dag, med ett gotländskt perspektiv. Referatet är summariskt, men tanken är att seminariet kommer att dokumenteras i bokform. **Text och foto: Lars Bäckman.**

Sven-Erik Pernler, docent i praktisk teologi och fd kyrkoherde i katolska församlingen i Visby inledde med att tala om Dominikanordens bildande och särskilt om dess verksamhet under 300 år på Gotland. 1216 bildas orden. I Lund grundades den svenska grenen av orden 1222 och året därpå byggde de sitt första konvent i staden. Sex år senare är det Visbys tur att få ett dominikanerkonvent.

Visby var en självklar plats för Dominikanorden. En rik handelsstad, på gränsen mellan öst och väst, en avgörande plats för Östersjöns framtid. Här fanns redan Svärdsriddarna och Tyska orden. Dominikanbröderna var engagerade i korsstågen mot de icke troende prussarna och även

som stöd till Tyska ordens korståg i Baltikum. Men det var inte bara korståg, de deltog också i kampen att förhindra den ryskortodoxa kyrkans expansion. Det fanns tre dominikankonvent i Linköpings stift; i Skänninge, Kalmar och Visby. Men också i bland annat Åbo och Strängnäs. Dominikanorden hade ett stort folkligt stöd och ett stort inflytande på hur kyrkolivet utvecklades. De fick predika var de ville och utan särskilt tillstånd, men de var tvungna att lära sig det språk som talades på de platser de verkade. Dominikanorden hade också en enhetlig liturgi i alla sina mässor, något som saknades generellt i de gotländska kyrkorna vid denna tid.

Med reformationen upphör konventet i Visby,

men sannolikt har de verksamhet i staden fram till dess, så de teorier som säger att konventet brändes ner 1525 då Lübeckarna invaderade, stämmer inte. Den allmänna nedgång som Visby upplevde från 1300-talets mitt innebar säkert att konventet tappade en del av sin betydelse. Men en avgörande händelse var säkert när biskop Brask tog ifrån konventet dess rätt att samla in medel och istället gav denna rättighet till bröderna i Skänninge. Motivet var att de stod biskopen närmare än de på Gotland som sedan 1400-talets början var en del av Danmark och därmed ansågs inte att räkna som rikets infödda och vänner.

Nils Blomqvist, professor emeritus, talade om Petrus de Dacia. Han började med att konstatera att det nu är 100 år sedan Henric Schück skrev sin biografi över Petrus de Dacia, och titulerade honom som "Sveriges första författare". Men han kallades allmänt för Petrus gotlänning. Dacia var ett internationellt tillägg.

1266 skickades Petrus till Dominikanordens högskola i Köln, grundad av Albertus Magnus. Det var här han blev vän med Kristina, en bondflicka från Stommeln. Det blev en vänskap som skulle få en avgörande betydelse för Petrus liv. Och inte minst, för Kristina som 740 år senare skulle saligförklaras. Mycket tack vare den biografi som Petrus skrev om henne.

Petrus blev så småningom prior i Västerås och det var där han började arbeta på sin bok om Kristina. Men han lämnade Västerås för att flytta till Gotland och en tjänst som lektor vid Dominikanordens konvent. År 1286 utsågs han till prior och bara två år senare blir han allvarligt sjuk och dör 1289.

- Men varifrån kom han egentligen, frågade Nils Blomqvist. Kanske var han gotlänning eller fastlandssvensk. Men mycket tyder på att han faktiskt var gotlänning.

- Han skriver näst intill inget om sin barndom eller om sin familj, men det finns en del texter som tyder på att han kan ha varit prästson från Gotland, funderar Nils Blomqvist.

Petrus de Dacia skrev en "brevroman", en reseberättelse och en biografi – allt med och om Kristina. Men han var inte ensam om att vid denna tid berätta om Kristinas upplevelser. Även skolläraren i Stommeln skrev en bok om henne år 1289. Kristina betraktades som undergörare i Rehndalen. Allt som fanns skrivet sammanställdes så småningom för att hon skulle kanoniseras, vilket skedde först 1908.

Petrus de Dacias sigill.

1896 gavs Petrus text om Kristina ut i Sverige. Det skedde i samråd med representanter för svensk psykiatri, som menade att Kristina led av hysteri! År 1950 översattes för första gången samtliga Petrus texter till svenska från latin. Under de senaste årtiondena har intresset ökat och en hel del litteratur om Kristina, och så klart, Petrus de Dacia, har getts ut.

Nils Blomqvist presenterade även en översiktlig genomgång av litteratur om Petrus de Dacia utifrån olika aspekter.

På plats i St Nikolai kyrkoruin, visade museipedagog Lars Kruthof och arkeolog Per Widerström, båda från Gotlands museum, hur kyrka och konventbyggnaderna sett ut, byggts om och till, innan det vid 1500-talets slut förvandlades från en av stadens ståtligaste kyrkor till en ruin.

Dagen avslutades med ett både underhållande och informativt samtal mellan Ebbe Klint och Åke G Sjöberg om ruinspelen och hur denna "opera" påverkat kulturlivet på Gotland. Utgångspunkten för dialogen var delvis deras egna erfarenheter av att ha varit statister under några år, i denna Sveriges mest spelade opera. Från 1929 fram till 1990 spelades den varje sommar, förutom ett uppehåll under andra världskriget. Många är de som varit engagerade i uppsättningarna, såväl välkända internationella solister som lokala statister, två av dem var alltså Åke och Ebbe.

Arrangörer för denna dag var Gotlands kyrkohistoriska sällskap, Katolsk Historisk förening, Visby stift, Gotlands museum, Kristi Lekamens församling och Sensus.

Sommaren 2017 kan du njuta av konst i några av våra kyrkor

I Visby domkyrka och i kyrkorna i Bunge, Tingstäde, Dalhem, Garda och Lau kommer det i sommar visas sevärd spännande konst av lite olika slag. Kanske tänker någon att högklassig konst finns redan i dessa kyrkor, och visst är det så. Den vill man också lyfta fram, men även något nytt, något från vår tid. Det är det projekten Dela tro Dela liv syftar till.

Text och foto: Lars Bäckman mfl.

VÅRA KYRKOR ÄR SEDAN DE BYGGDES utsmyckade med bilder, skulpturer, glasmålningar och vackra trä- och stenarbeten. Allt från äldre muralmålningar med helgon, himmel och helvete, själavägningar, passionsfriser som långa seriestrips med bilder på Jesu lidande, till 1700-talets akantusslingor och 1800-talets draperingar fyller väggarna. Det är bara något av

BUNGE KYRKA – HOT OCH TRYGGHET. Varifrån kommer hotet? Vad är vi egentligen rädda för? Är det en uppblossad konflikt i Östersjön med en nyuppväckt rysskräck som hotar oss? Eller är det utvecklingen i Mellanöstern, med flyktingströmmar och terrorism från extremgrupper som vi oroar oss allra mest för? Kanske är det främlingsfientligheten som är det

Kyrkorna i Bunge, Tingstäde, Dalhem, Lau, Visby Domkyrka och Garda kyrka.

det ofta högklassiga måleri som smyckat och smyckar våra kyrkors väggar. Det är bilder som berättar historier och som var ett stöd för prästens predikan, men som också var vackert och till Guds ära. På Gotland har vi mycket av det medeltida måleriet och inte minst glasmåleri bevarat. Våra 92 medeltida kyrkor har näst intill helt skonats från okända ombyggnader, krig och brand. I över 100 år har också dessa värden lockat 1000-tals besökare till Domkyrkan och landsortskyrkorna och varit en betydande del i Gotlands attraktionskraft för besökare. Men hur syns vår tids konst och berättelser i kyrkorna?

största hotet eller hur vi nonchalant bortser från att vår miljö utarmas mer och mer. Hotet har många ansikten.

I FÄRÖSUND HAR MAN SEDAN ETT PAR HUNDRA år tillbaka varit en del i det svenska försvaret. Hamnen och läget mitt i Östersjön har inneburit att det lilla samhället på norra Gotland legat i centrum för försvaret av Sveriges gränser i Östersjön. För 20 år sedan gick vi in i en period som kännetecknades av nedrustning. Det var fredens vindar som blåste över Europa och Baltikum, murar revs

och kanoner skrotades. I Fårösund påbörjades en avrustning. Regimenterna försvann och bunkrar fylldes igen. Fårösund ändrade karaktär och blev nu även ett exklusivt attraktivt sommar- och året runtsamhälle, där till och med en gammal fästning eller bunkrar omvandlades till lyxhotell eller bostäder. Men hösten 2015 kom världen och krigets konsekvenser åter till Fårösund. Flyktingströmmar av ensamkommande barn och familjer nådde Fårösund och väckte ett stort engagemang bland boende på norra Gotland. Samtidigt har också upprustningen kring Östersjön tagit fart och återigen nämns Ryssland som ett hot i "Fredens hav". Där är vi i dag.

JOHAN SUNNERSTAM, PRÄST PÅ NORRA GOTLAND har tillsammans med konstnären Siri Iversen Eje tagit fasta på frågan; Vad upplever vi att hotet kommer ifrån i dag? Ett antal stora målningar på detta tema arbetar Siri just nu med, men också intervjuer med boende på norra Gotland. Här kommer så många och skilda historier fram om varifrån hotet kommer.

I BUNGE KYRKA SER MAN SÅ PÅTAGLIGA SPÅR AV hot och rädsla. I kyrkomuren finns det skyttespringor och inne i kyrkan är norra väggen utsmyckad med mycket skickliga målningar från 1400-talet med långa sviter av bland annat ett stort slag med riddare till häst.

Tornrummet kommer att bli en utställningslokal. Den används inte i dag. Här kommer de stora målningarna att visas, tillsammans med andra saker och ting som speglar det hot vi kan uppleva, men inte minst också var vi får trygghet, ro och styrka ifrån.

TINGSTÄDE ÄR VATTNET I CENTRUM. Vi har tagit fasta på vatten, berättar Birgitta Pirhonen, präst i Tingstäde kyrka.

Fotografen Tina Messing, som bor i Tingstäde, har utifrån ett av kyrkans fönster gjort ett antal nya "fönster" med collage av bilder på just temat vatten. Tingstäde träsk skymtar från kyrkans fönster, vatten är livsviktigt för oss människor och det är genom vattnet och dopet som vi förenas i den kristna församlingen. Men värnar vi om vattnet egentligen? Vad händer med vårt grundvatten och med Östersjön?

Säkert är det sådana frågor som fotografen Tina Messing nu funderar på. En intressant ljussättning och en ljudillustration kommer att förstärka utställningen som ska visas i Tingstäde kyrkas tornrum.

FLYKTINGAR VÄCKTE ENGAGEMANG I SOCKNEN. I Garda bor konstnären Åsa Ardin Kedja. Hon är en mångsidig konstnär som arbetat med en mängd olika tekniker. Kyrkoherde är Benny Helgesson. Kyrkans muralmålningar inspirerade dem till att skapa nya bilder och fylla ett av de fält som tidigare varit bemålade men där alla målningar sedan länge är helt försvunna. Men att måla direkt på väggen möttes med kalla handen och en spännande lösning växte fram där en illusion av en muralmålning skapas med målning på lumpapper som monteras i väggfältet. Här kommer

dagens Garda att illustreras, där också flyktingströmmar och kyrkans centrala roll i socknens arbete med mottagandet av de grupper som kom till Garda, är huvudmotivet. Inspirationen och förlagorna hämtas från det medeltida måleriet, men människorna och händelsen, det är i dag, 2016.

KONER OCH FOLKLIV FRÅN SEKELSKIFTET 1900.

Kyrkorummet i Lau är Gotlands största efter Domkyrkan i Visby. Och större skulle det ha blivit. Men 1300-talets abrupta avbrott i den

ständig växande ekonomin satte stopp för planerna. Det är ett originellt, storslaget och vackert kyrkorum som döljs bakom den lite märkliga exteriören.

Emil Stenhammar är kyrkoherde i Burs pastorat dit Lau kyrka tillhör. Tillsammans med kantor Åsa Nilsson har de funderat på vad de vill visa inom projektets ramar.

I NÄR BOR IKONMÅLAREN HJÖRDIS HERLITZ. Hon har förvaltat detta traditionella måleri och föränsar därmed en lång tradition med nutid. Det vill Emil och Åsa visa upp. På 100 år har mycket förändrats i hur vi lever våra liv. Masse Klintberg, en lärd prästson från När, fick en kamera i sin hand och dokumenterade det folkliv som då var satt i stor förändring. 1900-talet innebar för många flytt till staden Visby, Stockholm eller Amerika. Rationaliseringar och en mängd tekniska innovationer i lantbruket påverkade drastiskt människans vardag. Det var i denna brytningstid som Mattias fotograferade folklivet i socknen. Dessa bilder har ett stort kulturhistoriskt värde och är en rik skatt att ösa ur. Nu ska ett antal ”nya” bilder tas fram och visas i stort format under kyrkans vackra valv.

DALHEM – JA VAD KOMMER VI ATT FÅ SE DÄR?
I sista stund kom Romaklostes pastorat med i projektet. Dalhems kyrka är en mycket sevärd landsortskatedral. Restaurerad och ombyggd för drygt 100 år sedan, då den fick sin nygotiska skepnad och inte minst, den imponerande interiören med nationalromantikens måleri i en historiserad manér.

Att i detta rum visa något modernt är en utmaning och vi får se vem som kommer att få uppdraget, men inom pastoratet bor flera intressanta och spännande konstnärer, så kandidater finns!

Olle Jonsson, pedagog, klockare med mer, är den som i första hand kommer att vara den inom församlingen som arbetar med projektet.

DOMKYRKAN I VISBY BLIR NODEN i denna konstutställning i fem landsortskyrkor. Här ska smakprov från varje kyrka finnas. Det ska bli en presentation som lockar till besök i kyrkorna. Ett föremål som tillhör kyrkan och något av det nya som kommer att visas ska skyltas upp i Domkyrkans rum. Vad vi får se vet vi inte i dag, men en liten klack i trä, som förvarats sedan många hundra år tillbaka, nästan som en relik i Bunge kyrka, är ett spännande föremål. Sägner säger att den tillhört en brud som efter bröllopet i Bunge kyrka drunknade då båten välte på väg till kalaset hemma hos föräldrarna på Fårö. På havet, då lycka hastigt byts mot största olycka – ja, det kan vara något vi är rädda för. Från Tingstäde kanske vi får se ett föremål, som verkligen knyter an till vatten, en mycket gammal dopfuntsskål och vad sägs om 1700-tals bemålade dörrar från Lau kyrka, där man visar sin plats i kyrkan med porträtt på gårdens husbonde.

DET HÄR BLIR INTRESSANT, LÄRORIKT OCH NYTTIGT. Vi har en stor kulturskatt i våra kyrkor. Det ska vi ta till vara på, göra tillgängligt och attraktivt. Det är att Dela tro dela liv. Projektledare för Dela tro Dela liv på Gotland är Maria Norderbrim. Hon finns till vardags i Visby domkyrkoförsamling. Nu ser vi fram mot sommaren 2017!

Bilderna i artikeln är: målning Bunge kyrka, interiör Garda kyrka, djävul i Lau kyrka, foto av Masse Klintberg, Lau, ängel och fris från Dalhems kyrka.

Fortsättning från sid 23 Visby stifts kvinnoråd går i pension

Wiveka Schwartz som då var på SKS, Sveriges kyrkliga studieförbund, samlade in handarbeten från öns syföreningar och vi ordnade tillsammans, alla syföreningar, en bemannad utställning vilket innebar att det alltid satt en syförening vid ett kaffebord och handarbetade under hela utställningstiden som varade från juni till september 1993. Den fick mycket uppmärksamhet i media – t o m i Hallandsposten!

- Fornsalen bad att få ha kvar utställningen under hela hösten och den avslutades med en syföreningsauktion på museet på nyårsdagen med kommunalrådet Eric Carlsson som utropare. Det var fantastiskt roligt!

PÅ SENARE ÅR HAR BIBELDAGEN varit ett återkommande, mycket välbesökt arrangemang. Ett samarbete mellan olika organisationer med teman som *Kvinnorna i Jesu släkttavla*, *Purpurfärgerskan Lydia*, *Bibelns växtvärld* och *Årshjulet*.

Inger är väldigt glad och tacksam över sina 16 år i stiftskvinnorådet.

- Det har varit otroligt lärorikt och berikande. Jag har lärt känna så många människor och fått många nya vänner. Särskilt tacksam är jag över inspirationsdagarna då vi bjudit in ”ökända personer” att välja psalmer. Deras berättelser har många gånger varit både personliga och gripande - psalmerna de väljer har ju ofta med någon särskild händelse i livet att göra. Inspirationsdagarna kommer jag verkligen att sakna!

Otaliga tidningsklipp, protokoll och tackbrev från mottagarorganisationer, även från ärkebiskopen, vittnar om stiftskvinnorådets ambitiösa och viktiga verksamhet och syföreningarnas idoga arbete och stora generositet - en epok kvinnohistoria väl värd att lyftas fram och bevaras. Om någon vill fördjupa sig i materialet finns det arkiverat på stiftskansliet. Idag är det ett 40-tal syföreningar kvar och flera av dem har hittat nya former, som t ex stickcaféer kvällstid, för att attrahera en ny generation handarbetsintresserade.

- Faktum är att vi har en ö-kändis klar för ännu en inspirationsdag, avslöjar Bibban. Kanske det blir ett tillfälle till ... det är ju så roligt, och så svårt att sluta!

Webbaserad databas för alla kyrkors inventarier underlättar för församlingarna

Text: Lars Bäckman. Foto: Kyrkoinventeringen.

Nu ska församlingarna själva kunna arbeta aktivt med inventarieförteckningen för sina kyrkor. En webbaserad förteckning har tagits fram och stiftsantikvarie Rebecka Svensson arbetar nu för fullt tillsammans med en konsult med att föra över allt material från den tidigare versionen som bara fanns som en Access-databas i hennes dator. Till sommaren beräknas nya webbaserade varianter vara klar att användas av församlingarna.

- Initialt kommer vi behöva lägga lite tid tillsammans med församlingarna för att hitta fel, lägga till uppgifter och ändra. Inventarieförteckningen måste också antas av församlingen innan den börjar gälla. Församlingen har tidigare haft sina respektive inventarieförteckningar i pärmar, men det här blir ett mycket mer användbart system, säger Rebecka Svensson och visar hur man snabbt och enkelt kan söka i den nya förteckningen.

INVENTARIEFÖRTECKNINGEN BYGGER PÅ DEN STORA inventering som startade i slutet av 1990-talet och pågick fram till 2010. Först ut var Roma pastorat och sist var Domkyrkoförsamlingen.

Allt från i golvet upphittade silvermynt till altartavlor och predikstolar finns dokumenterade med foto och fakta. Det var Västerås stift som tillsammans med ett antal församlingar tog fram och utvecklade denna databasinventariemodell, vilket gör att den är väldigt enkel att använda. Nu har Kyrkokansliet tagit över det hela och alla stift och församlingar som är intresserade av att överföra sina inventarier i det nya systemet får göra det helt gratis.

- Förut var det bara jag som kom åt inventarieförteckningen. Nu är det församlingarna som ska gå in och göra ändringar och tillägg. Stiftet och länsstyrelsen har bara "tittbehörighet", berättar Rebecka Svensson.

Den nya webbaserade varianten kommer alltså inte var tillgänglig för privatpersoner på grund

av stöldrisk. Därför så har den också klassats som arbetsmaterial, vilket innebär att det inte är offentlig handling. Så vill någon forskare ta del av inventarieförteckningen blir det tillsammans med personal på stift eller församling.

- Det blir nu också så mycket lättare att följa upp och identifiera om man har hittat stöldgods som kan komma från en kyrka. Även att registrera ett föremål som blivit stulet går enkelt i detta rikstäckande system.

Visby stifts databas rymmer över 20 000 föremål. Hur mycket information det finns om varje föremål varierar. Men i princip så är det en sammanställning av den information som är känd genom gamla inventarieförteckningar, litteratur och församlingarnas berättelser.

Församlingarna uppskattar sina inventarieförteckningar, inte minst av de som är ansvariga för att öppna och stänga kyrkorna. Nu kommer det att bli lättare att inte bara ha koll på vilka inventarier som ska finnas i kyrkan, utan också berätta för besökare om allt från upphittade silvermynt till predikstol!

Lättåtkomlig fakta finns inte längre bort än ens mobil – om man är behörig det vill säga!

Utdrag ur inventeringen:

Glasmålningen, Sunde kyrka

Pengar till korfönstret donerades 1951 av Ananda Wait Nelligan, född Högberg (1869-1955), dotter till folkskolläraren, organisten och klockaren Kristoffer Högberg. Fadern hade en tid först haft skola vid Majstre gård och blev sedan den förste läraren när Sunde skola uppfördes 1854, som alltså blev Anandas barndomshem. Efter lärarexamen i Stockholm fick hon tjänst som guvernant vid kejsar Frans Josefs hov i Wien. Därefter emigrerade hon till USA, där hon sedan gifte sig med en amerikansk affärsman. Hon donerade pengar (5 000 dollar) till minne av sin far, att användas dels till anskaffande av ett fönster (från början avsett till ett korfönster) och dels till ombyggnad av skolhuset till en samlingslokal, efter att skolan lagts ned 1951. Donationen blev också en grundplåt till Christoffer Högbergs stiftelse. Konstnären Einar Forseth (1892-1988), gjorde skisser till fönstret redan 1952, men fönstret blev inte tillverkat förrän 17 år senare. Einar Forseth är kanske mest känd för sina guldmosaiker i Gyllene salen i Stockholms stadshus (1923).

Glasmålningarna i Sundre kyrka. Einar Forseth 1952. Men bakom fönstret döljer sig också en intressant historia. Den kan man läsa om i Inventarierapporten och även som ett utdrag här intill.

Över tröskeln – Rapport om tillgänglighet på kyrkogård och i kyrka 2013-2016

Våra kyrkor och kyrkogårdar ska självklart vara tillgängliga för alla. Men många av våra besökare har inte full rörlighet, hörsel eller syn. Kyrkorna kan ha höga trösklar, dålig belysning och portar som är svåra att öppna. Enligt Boverket ska alla sådana enkelt avhjälpta hinder undanröjas i offentlig miljö. Det här var också utgångspunkten i projektet Över tröskeln som startade 2013 och nu slutredovisas. Syftet med projektet Över tröskeln var att utreda hur man kan göra våra kyrkor och kyrkogårdar tillgängligare utan ingrepp i de för Gotlands så stora kulturhistoriskt värdefulla miljöer som våra medeltida kyrkor är och att det inte heller innebär alltför höga kostnader. Förslag har tagits fram och strategier för hur man ska gå till väga, samt, inte minst, en sammanställning med handledning, praktiska råd och goda exempel. Slutligen ska församlingarna och andra berörda få information om detta arbete. Gotlands museum har varit projektledare och har arbetat tillsammans med Visby stift och församlingarna, men också projektörer och entreprenörer har på olika vis deltagit i detta projekt.

Allt från automatiska dörröppnare som man har installerat i Fårö kyrka till hiss och ramp vid Tingstäde kyrka, har gjorts utifrån projektets kriterier. Detta finns redovisat i rapporten Över tröskeln. Se även skriften Tillgängligare i Visby stift som kom tidigare i år.

Handledning och slutrapport.

Träibatn- föreningen som flyter på det gotländska kulturarvet - och på kyrkans skog!

Text: Grym Sara Sjöberg. Foto: Lars Ekström.

Mycket av Gotlands kulturarv har starka kopplingar till medeltiden. Föreningen Träibatn tar vara på ett annat kulturarv: Gotlands sjöfartshistoria. Föreningen bildades år 1977, huvudsakligen på Henry Ahlqvists initiativ, och verkar för att de gamla gotländska en-, två- och tremänningarna bevaras och brukas. Under åren kring år 1977 ger Ahlqvist ut ritningar till "lillbåtar", "båtar" och "storbåtar", det som senare kommer kallas enmänningar, tvåmänningar och tremänningar. Under åren har det byggts flera båtar efter hans ritningar, men det skulle dock dröja 35 år innan föreningen kom att bygga en tremänning.

HÖSTEN 2013 PÅBÖRJAS BYGGET. Ett tjugotal medlemmar har varit med och byggt på "tremänningen" och virket till båten kommer självklart från Gotland. Virket till rundhult, d.v.s. master, sprin, toppstänger och klyvarbom, består av granar från prästlönefastigheten på Klinteberget som Svenska kyrkan donerat till Träibatn. Föreningen har inte bara byggt själva träskrovet. Man har även sytt seglet till "tremänningen", och att sy segel är också ett hantverk värt att bevara.

ÅR 2016 STOD HON KLAR, "tremänningen" byggd av gutar och virke från Gotland. Den 28 augusti samma år var det dags för henne att få uppleva vattnet för första gången och hon skulle inte behöva göra det ensam. Drygt 400 åskådare hade, trots dåligt väder, tagit sig till Västergarns hamn för att vara med vid sjösättningen. Innan hon fick komma i vattnet gavs hon namnet Ran, efter havsdjupets gudinna i den nordiska mytologin.

"Virket till rundhult, d.v.s. master, sprin, toppstänger och klyvarbom, består av granar från prästlönefastigheten på Klinteberget"

IDAG HAR FÖRENINGEN TRÄIBATN CA 115 MEDLEMMAR och äger, med Ran, åtta båtar varav två är museibåtar. Arbetet är helt ideellt och föreningen drivs av ett engagemang för att bevara de gotländska båtarna. Det är inte bara kunskapen hur man bygger en båt som ska bevaras. Det är en kunskap i sig att kunna segla

och ro på traditionellt vis. Under somrarna huserar föreningen i Västergarns hamn, som är föreningens hemmahamn. Och på vintrarna träffas medlemmarna i Sanda respektive Tofta. Varje måndagskväll samlas man för att segla och prata om gotländska allmogebåtar, och planera inför framtiden. Föreningen har fått ett par påbörjade tvåmänningskrov som gåvor så fler båttopp kan nog förväntas ske framöver i Västergarns hamn.

Söndag 28 augusti 2016
sjösattes storbåten Ran,
en vacker tremänning.

Kyrkobladet -en sann framgångssaga i storytelling

Hur är det att vara svensk och bosatt på de brittiska öarna? Vad är svenskhet? Var, när och hur letar man - och finner - sin (svenska) identitet? Och vem känner sig hemma i den svenska kyrkan och communityn? **Åsa Höjer berättar. Foto: Lars Bäckman.**

Svenska kyrkan London vill göra en tidning som engagerar, är aktuell och som man som svensk i Storbritannien eller på Irland kan identifiera sig med. Genom ett aktivt nätverkande - på plats i London såväl som genom sociala medier - söker man ständigt nya personer att intervjua, alltid med tanken "alla människor bär på en berättelse".

- Sedan min start som kommunikatör i London våren 2013 har vi arbetat med olika teman på varje nummer av Kyrkobladet, säger Åsa Höjer. Detta gör att vi kan få en tydlig röd tråd, samtidigt som vi kan få med en del reportage som kanske annars inte riktigt platsat.

EN TYDLIG KOMMUNIKATIONSPLAN skrevs under 2013 och har varit en tydlig vägvisare. I denna beskrivs även hur man strategiskt tänkt arbeta med församlingens engagemang.

- Vi har idag en redaktion av frivilliga, professionella, fotografer, journalister och illustratörer som alla gör en fantastisk insats och har gjort att tidningen kunnat bli vad den är idag - en välfylld tidning, proffsig till utseende såväl som innehåll.

Idag är Kyrkobladet en mycket omtyckt tidning som många läsare uppskattar högt och ser fram emot att få nästa nummer av. Ofta får redaktör Åsa Höjer ta emot positiva kommentarer av församlingsmedlemmar eller andra svenskar som kommit över ett exemplar av tidningen.

- Gensvaret är oerhört positivt och stort. Många, många hör av sig och tackar, framför allt när vi "vågar" lyfta tunga ämnen såsom i numret "Saknad och sorg". Det är fint. Jag brukar tänka att är det någon som ska klara av att skriva om svåra saker, så som just sorg, död, skuld och saknad så är det kyrkan. Och vi märker att våra läsare är redo och vill ha detta.

En snygg församlingstidning som inspirerar.

I MITTEN AV SEPTEMBER 2016 FICK SVENSKA KYRKAN London det mycket glädjande beskedet att man blivit nominerade till Svenska Publishingpriset, i kategorin Medborgartidning, för just numret med tema "Saknad och sorg".

- Det kändes fantastiskt roligt att bli nominerade i denna prestigefyllda tävling. Att juryn dessutom bedömer allt -från textinnehåll, rubriksättning, till design, layout och målgruppstänk- det är stort.

- Jag och min chef, Michael Persson, kyrkoherde i London, var på plats i Stockholm för finalen och det var verkligen en riktig galaföreställning. Så mycket kompetens i samma rum, så många tidningar och annan media värd att uppmärksamma. Vi är väldigt stolta över att ha kommit på andra plats i tävlingen, framförallt då man förstår vilken oerhörd konkurrens det finns.

Vill du läsa Kyrkobladet? Den finns digitalt på <https://issuu.com/svenskakyrkanlondon>

Eller kontakta Åsa Höjer på communications@swedishchurch.com så skickar hon ett ex av tidningen.

Att besöka *alla* Gotlands kyrkor - kyrkjakten gav mersmak

I år kom det in ett 30-tal ifyllda talonger om väl genomförd Kyrkjakt med besök i alla 17 kyrkor. Det var andra året som den lilla boken Kyrkjakten med 17 kyrkor att upptäcka, låg ute i kyrkor och framförallt på Turistbyrån och i bokhandeln. Förutom att det är många som även har skrivit positiva kommentarer om våra kyrkor, personal, öppethållandena och om Kyrkjakten, var det två svar som glädde mig lite extra; Simone som hade besökt alla Gotlands kyrkor, vissa ett par gånger, och så Hanna och Ida som lyckats med bedriften att pricka in 118 kyrkor! Dessa tjejer var jag tvungen att ta kontakt med för att få höra mer om deras bedrifter! **Text och foto: Lars Bäckman, Simone, Ida och Hanna.**

Simone Duvander är grafisk formgivare, kommunikatör och arbetar på Miljöpartiet de grönas kansli i Stockholm.

– Det var för några år sedan som jag började åka runt och ”samla” på Gotlands kyrkor. Min dåvarande pojkvåns morfar var arkitekt, han hade tröttnat ut sin familj med att fara runt och titta på ALLA Gotlands kyrkor, vilket i sin tur ledde till att hans mamma aldrig mer ville åka till Gotland, så med mig besökte han ön för första gången, och det fanns ett stort uppdämt behov för honom att få se Gotlands kyrkor inifrån, berättar Simone och skrattar.

ETT GEMENSAMT INTRESSE FÖR HISTORIA, medeltidsveckan och rollspel gjorde Gotland till ett självklart besöksmål under många somrar. Så ofta i anslutning till medeltidsveckan tog de en hyrbil och gjorde turer runt ön och besökte kyrkor.

– Kyrkan och den kristna läran har haft en så stor betydelse för vår historia och hur vi lever i dag. Att gå in i en kyrka, förstå sammanhang och njuta av måleri, skulptur och atmosfären, gav mersmak. Så när vi hade hunnit med ett 20-tal kyrkor, ja då ville man se alla!

POJKVÄNNEN HADE LÄST TEOLOGI, han kunde förklara vilka figurer och händelser som avbildades i måleri och skulptur, kyrklig liturgi och annat som Simone inte hade lika bra koll på. Hon var framförallt intresserad av historia och konst.

– I drygt hälften av kyrkorna fanns det någon form av folder som presenterade kyrkan. Det var bra, ja rent av nödvändigt. Det gav ett sådant mervärde, konstaterar Simone och lägger till att det inte behöver vara några tjocka broschyrer utan ett A4 ark, med byggnadshistoria och de allra mest intressanta sevärigheterna, räcker.

– Det får också gärna vara något lite mer udda tips eller som i Kyrkjakten, att man ska leta rätt på något! Någon uppgift. Sådant är kul.

FÖR TVÅ ÅR SEDAN TOG FÖRHÅLLANDET SLUT, men inte Simones önskan att verkligen besöka alla kyrkorna på ön. Så i samband med Medeltidsveckan och utrustad med Kyrkjakten i handskfacket besökte hon de kyrkor som fortfarande var en vit fläck på Gotlandskartan.

Ni kan se hennes väl bearbetade broschyr Visby stifts kyrkor, här intill. Och det har blivit många intressanta upplevelser av detta samlande.

– Jag minns särskilt en tur då jag kom till en kyrka där de tvättade rent målningarna med bröd. Jag hade hört talas om tekniken men fick nu se hur det gick till. Det var klart intressant.

– I en annan kyrka var det en konservator som med en liten nål frilade gamla målningar från la-

Simone Duvander i medeltidsdräkt. Foto: privat.

ger av puts. Han berättade och visade. Jag lärde mig massor. Kanske kan man göra en särskild visning av kyrkor som är under restaurering och ha med konservator som berättar, funderar Simone och konstaterar att har man besökt ett antal kyrkor börjar man se vad som skiljer dem åt och också vilka likheter som finns mellan kyrkorna.

Då träder också kunskapen om de olika arkitektoniska epokerna och andliga trenderna fram.

ANDRA STARKA UPPLEVELSER SOM SIMONE NÄMNER är när hon för första gången besökte Dalhems kyrka och blev så överaskad av det näst intill heltäckande måleriet från sekelskiftet och den mörka träinredningen i nygotik.

- Det var ett kyrkorum som gjorde intryck. Och så Öja kyrka där, förutom madonnan, medeltidsveckans tidigare logotype finns, ”mannen med de långa skjortärmarna och bjällrorna”. Han är avbildad då han möter döden. Avslutningen på min Gotlandssemester i somras var inte heller så dum. Vi följde med på Konrads dramatiserade visning av Domkyrkan, den kan jag verkligen rekommendera, säger Simone och avslutar samtalet med att:

- Hela Gotland är en sådan inspiration för mig och kyrkorna är en viktig del av det. Det lär bli fler besök.

SÅ VAR DET HANNA STAAF OCH IDA HEDSTRÖM som på en sommar hann med 118 kyrkor!

- Jag skulle vilja säga att det var flera saker som ledde fram till beslutet att vi bestämde oss för att besöka alla kyrkor, kapell och ödekyrkor på Gotland. Allt började när vi flyttade till ön och fick tillgång till bil, då passade vi på att göra ut-

Lau kyrka. Foto: Ellen Marie Martinsen.

flykter för att utforska ön och besöka fornlämningar och kyrkor, berättar Hanna och Ida som båda ursprungligen kommer från Gävletrakten.

IDA HEDSTRÖM LÄSTE ARKEOLOGIPROGRAMMET på Campus Gotland och hann med att under några exkursioner besöka flera av öns kyrkor, men långt ifrån alla. I somras, den sista sommaren de bodde på ön, påbörjade de kyrkjakten på allvar och skämtade smått om att det hade varit häftigt att ha besökt alla kyrkor och inte bara de som var med i Kyrkjakten. Men skulle de klara det på knappt tre månader?

Sagt och gjort, med lite hjälp från vänliga människor bland annat i Valls församling som såg till att de fick komma in i kyrkan som egentligen var stängd för renovering, så gick det! Det blev ett roligt äventyr där även Hanna och Idas familjer och vänner blev involverade, mer eller mindre frivilligt. De gjorde heldagsutflykter med matsäck, en karta över kyrkorna att besöka och stränder att pausa vid.

- Ibland gjorde vi en sport av det hela och satade på att hinna besöka 28 kyrkor på en dag när vi bilade genom Sudret - vi hann med 24.

Ida längst till vänster i keps, med Hanna bakom sig och kompiserna Johanna Lundin som följde med på några turer. Foto: privat.

Det blev väldigt fina minnen, berättar Hanna och skrattar. Kvantitet istället för kvalitet!

- Jag är väldigt glad över att vi beslutade oss för att göra detta äventyr. Jag har fått minnen för livet under resans gång, poängterar Ida och låter nöjd.

Ida Hedström läste arkeologi, så det perspektivet och den historiska kunskapen har funnits med under hela äventyret. För Hannas del fanns det också ett slags sökande efter en särskild känsla, en upplevelse som hon inte riktigt kan beskriva.

”Jag är väldigt glad över att vi beslutade oss för att göra detta äventyr. Jag har fått minnen för livet under resans gång”

- Men jag kommer ihåg Träkumla kyrka som vi besökte tre-fyra gånger under några veckor men den var alltid igenbomrad när vi var där. Så äntligen en varm och solig somardag var kyrkan öppen, vi skjuter upp den tunga porten och kliver in i ett kallt dunkel som fylls av en sång, en hymn, som sjungs av två män som sitter i kyrkbänken. Det var så himla vackert på något sätt. Ungefär en sådan upplevelse som jag sökte, berättar Hanna.

- Jag har alltid varit historieintresserad och jag har ägnat de senaste tre åren att studera arkeologi så mitt intresse för kyrkorna var i grunden ett historiskt. Både ur ett religionshistoriskt- och konsthistoriskt perspektiv, men även sådant som själva kyrkobyggnadens placering i landskapet intresserade mig. I och med att jag drog med vänner med liknade intressen blev det väldigt intressanta och roliga diskussioner under besöken. Men det var inte bara fokus på det historiska även om det var huvudgrejen för mig, menar Ida.

NÅGOT ANNAT SOM DE UPPLEVDE SOM POSITIVT var att de träffade så många olika människor längs med det här äventyret, till exempel kyrkvaktmästaren i Akebäck som körde in på parkeringen precis när de surmulet skulle åka vidare från den låsta kyrkan och sa att hon skulle ordna med helgmålsringning och att de var välkomna in med henne.

- Hon samtalande en lång stund med oss, särskilt om arkeologi då hon själv var intresserad av ämnet. Sådana möten var spännande och gav också någon slags särskild känsla som jag uppskattar, säger Hanna.

ATT KYRKORNA ÄR ÖPPNA HELA SOMRARN gör att man känner sig välkommen och som hemma. Det tillsammans med känslan man får i kyrkorummet, något mystiskt, särskilt i de medeltida Gotlandskyrkorna, och historien kring kyrkorna som man kan fantisera kring, gärna med inspiration från kyrkomålningarna, är det de framförallt uppskattar med sina besök.

Men de framhåller också att det är så bra tillgänglighet till kyrkorna.

Bra allmän information, bra skyltat, bra parkeringar, bra informationsblad i kyrkorna.

- Även utställningar av historiska föremål både från arkeologiska utgrävningar och kyrkans egna förråd var väldigt roligt och intressant, lägger Ida till.

De är dock helt överens om att det de uppskattade mycket var all hjälpsam och tillmötesgående personal som de träffade på, allt från kyrkvaktmästare till kyrkvårdar och personal på pastoraten. De var en guldgruva både angående information om kyrkobyggnaden och föremål i kyrkan, men även hjälpsam-

ma och Ida och Hanna nämner som exempel åter Valls församling som kontaktade personalen som ansvarade för renoveringen av kyrkan, som var stängd för allmänheten, för att fråga om de kunde få se den. Det var den sista av de 118 kyrkor som kvarstod!

*”All tillmötesgående
och hjälpsam
personal uppskattar
vi mest !”*

- Känslan jag får av de gotländska kyrkorna är att alla är välkomna in, oavsett vem man är, gammal eller ung, sökande andlighet eller historia.

Till sist någon favoritkyrka?

- Sankta Maria domkyrka, säger de båda. När solen går ner och lyser in i kyrkfönstren vid stora kapellet – det är magiskt vackert! säger Hanna. Ida lägger till: Den är intressant både ur ett arkeologiskt och historiskt perspektiv men ger även en lugn och avslappnad känsla när man besöker den.

Kyrkjakten kom ut sommaren 2015. Ett hundratal ex fanns även sommaren 2016. Men nu är den slut. Kanske blir det nya kyrkor till sommaren 2017 att ”jaga” rätt på.

Du behövs!

Att vara förtroendevald i kyrkan är en fantastisk möjlighet att vara med och påverka kyrkans samtid och framtid. Nu är hög tid att fundera på om du vill kandidera eller rentav bilda en ny nomineringsgrupp. **Text och foto: Rebecca Kinnander**

Den som kandiderar i kyrkovalet ställer sig under fyra år till förfogande för uppgiften att vara med som förtroendevald i något av de beslutande organen. De flesta förtroendevalda väljs till församlingen eller pastoratet, andra till stiftsnivå eller till kyrkomötet på nationell nivå. Gemensamt för alla förtroendevalda är att de fått ett förtroende av väljarna att vara delaktiga, ta ansvar, samarbeta och vara med och utveckla helheten. Kort sagt, bistå med kunskap, idéer och framåtanda.

Kyrkovalet har likheter med de allmänna valen till kommun, landsting och riksdag, men det finns också olikheter. En av dem är att grupper som ställer upp i kyrkovalet kallas för nomineringsgrupper istället för partier. Antingen ansluter du dig till en nomineringsgrupp som redan är aktiv eller så skapar du en ny grupp tillsammans med andra medlemmar.

Undersök vilka grupper som finns representerade i den egna församlingens kyrkofullmäktige.

Representanter för dessa nomineringsgrupper kan berätta mer om hur du kan göra för att ställa upp tillsammans med dem. Samma sak

Välkommen att höra av dig med frågor om kyrkovalet till valhandläggarna Ulrika Holmberg och Anna Tronêt.

gäller på stiftsnivå och i kyrkomötet.

För att bilda en ny nomineringsgrupp behövs kandidater som vill ställa upp och ett antal personer som vill stödja er registrering. För att ansöka om registrering på församling- eller pastoratsnivå behövs minst 10 stödpersoner som är röstberättigade. Ansökan från en ny grupp ska, för att gruppen ska kunna ställa upp i kyrkovalet 2017, ha inkommit till stiftet senast den 15 april 2017.

Har du frågor kontakta gärna någon av valhandläggarna på stiftskansliet:

Ulrika Holmberg,
ulrika.holmberg@svenskakyrkan.se,
 tel 04998-404926 eller
 Anna Tronêt, anna.tronet@svenskakyrkan.se,
 tel 0498-404916.

FAKTA OM KYRKOVAL 2017

- Ta chansen att vara med och påverka Kyrkans framtid!

NÄR ÄR KYRKOVALET? Söndag den 17 september 2017 är det kyrkoval. I Svenska kyrkan är det val vart fjärde år och alltid den tredje söndagen i september.

VAD VÄLJER JAG TILL? I kyrkovalet väljer du de personer som ska få förtroendet att styra kyrkan de kommande fyra åren. Direkta val sker till kyrkofullmäktige i församlingen eller i pastoratet, till stiftsfullmäktige i stiftet och till kyrkomötet på den nationella nivån.

FÅR JAG RÖSTA? För att du ska få rösta ska du senast på valdagen fylla 16 år, du ska vara medlem i Svenska kyrkan och vara kyrkobokförd i en församling i Sverige den 18 augusti 2017 (då röstlängden fastställs).

HUR MÅNGA ÄR RÖSTBERÄTTIGADE? Cirka 5,5 miljoner av Svenska kyrkans medlemmar är röstberättigade. I kyrkovalet 2013 röstade 700 000 medlemmar.

KAN JAG KANDIDERA? Alla kan kandidera men det finns vissa krav för att kunna väljas. Det krävs att du (kandidaten) på valdagen tillhör Svenska kyrkan, är döpt i Svenska kyrkan eller annat kristet samfund eller tidigare varit förtroendevald i Svenska kyrkan och fyller 18 år senast på valdagen. Du ska också vara kyrkobokförd i det område valet gäller. För kyrkomötet gäller dock att du är valbar bara i det stift där du är kyrkobokförd, vilket exempelvis betyder att om du bor i Visby stift kan du inte väljas till att representera dem som bor i Luleå stift. Du som kandiderar ska också finnas med på den av stiftet fastställda grupp- och kandidatförteckningen. Vissa anställda i Svenska kyrkan kan inte heller väljas, till exempel biskoparna och andra med ledande befattningar. Cirka 33 000 personer har i dag förtroendeuppdrag i Svenska kyrkan som de fått i direkta val.

HUR KANDIDERAR JAG? En nomineringsgrupp måste anmäla dig som kandidat och du måste själv ha förklarat dig villig att ställa upp genom ett skriftligt medgivande.

VAD RÖSTAR JAG PÅ? De grupper som deltar i kyrkovalet kallas för nomineringsgrupper. Det är sammanslutningar och intressegrupper formade för att delta i kyrkovalet. På kyrkovalets webbplats www.svenskakyrkan.se/kyrkoval kommer du före valdagen att kunna se vilka grupperna och kandidaterna är.

NÄR KAN JAG SE VILKA NOMINERINGSGRUPPER OCH KANDIDATER JAG KAN VÄLJA MELLAN? Registrering av grupper och anmälan av kandidater ska ske senast den 15 april, sedan ska stiftsstyrelserna fastställa grupp- och kandidatlistorna i juni (i vissa fall 1 juli) 2017. Först därefter publiceras listorna med samtliga grupper och kandidater som går att rösta på.

VAD KRÄVS FÖR ATT BILDA EN NOMINERINGSGRUPP? För att en grupp som vill delta i valet ska kunna registreras som nomineringsgrupp krävs stöd av ett visst antal personer som har rösträtt i valet. Till val i församling eller pastorat måste minst 10 personer stödja en ansökan, till stiftet 100 personer och till kyrkomötet 300 personer. Mer information om hur nomineringsgrupper bildas kan du få genom att kontakta ditt stiftskansli. Telefonnummer finns i slutet av den här foldern. Information finns också på internwww.svenskakyrkan.se/kyrkoval under rubriken Nomineringsgrupper.

NÄR ÄR SISTA DAG FÖR ANSÖKNINGAR OCH ANMÄLNINGAR? Ansökan och anmälningarna måste ha inkommit till stiftet senast den 15 april 2017 och gärna tidigare än så.

NÄR KOMMER RÖSTKORTEN? De röstberättigade får sitt röstkort omkring den 30 augusti 2017. På röstkortet finns uppgifter om vilken vallokal du ska rösta i och vilka val du har rätt att rösta till. På röstkortet finns också information om vilken röstningslokal du kan förtidsrösta i, som ligger inom ditt valområde.

HUR GÖR JAG FÖR ATT RÖSTA? Den 17 september 2017 har alla vallokaler öppet minst klockan 18–20, i regel har vallokalerna öppet i minst sex timmar på valdagen. Information om öppettider och lokaler finns på röstkortet.

Du kan förtidsrösta i samtliga röstningslokaler i hela landet, 4–17 september 2017. Det är också möjligt att förtidsrösta genom brevröstning. På pastors- och församlingsexpeditioner hittar du information om röstmottagningsställen, öppettider och material för brevröstning. För den som blir förhindrad att besöka vallokalen är budröstning möjlig.

ÄR DET MÖJLIGT ATT PERSONRÖSTA? Ja, på valedeln kan du markera upp till tre personer som du helst vill se valda.

NÄR PRESETERAS VALRESULTATET? När vallokalerna stänger görs direkt en preliminär röstsammanräkning. Vartefter de preliminära resultaten blir klara presenteras de på www.svenskakyrkan.se/kyrkoval. Ansvar för den slutliga rösträkningen har stiftet.

VAR FINNS MER INFORMATION? På www.svenskakyrkan.se/kyrkoval och röstkortet hittar du ytterligare information.

VEM KAN SVARA PÅ FRÅGOR OM KYRKOVALET? Välkommen att ställa fler frågor till valhandläggarna på Visby stiftskansli. Se föregående sida.

Spara pengar när du handlar

Det är väl jättebra att kunna spara pengar åt er församling utan något större krångel. Det krävs inga speciella system eller andra färdigheter eftersom Nationell nivå har tagit fram ett sjuttioal ramavtal som alla kyrkliga enheter kan avropa. Listan på dessa finns på Sv Kyrkans intranätsida, så om du vill se vilka avtal som finns och inte har tillgång till intranätet så fråga någon i din församling som har.

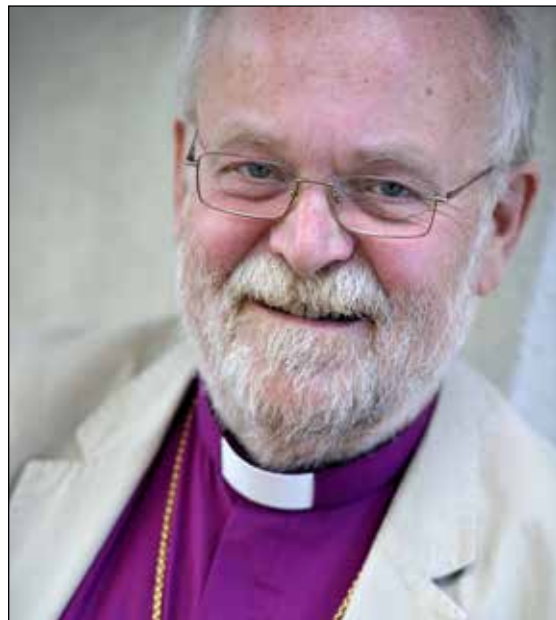
Det rör sig om allt från bränsle och kontorsmaterial till livsmedel och kontant-hantering. Det är inte enbart monetära aspekter som är av intresse utan en genomlysning görs även av företagets etiska värderingar, deras miljömässiga hållbarhetstänk och lämnad kvalitet så att alla dessa parametrar stämmer överens med kyrkans policies. Man kan även på intranät-sidorna se hur stora besparingar som gjorts inom varje stift inom de olika kategorierna. Totalt har gällande ramavtal genererat en besparing inom hela Svenska kyrkan på 76 miljoner hittills i år. Totalbesparingen för år 2015 blev 116 miljoner! Då tittar man på skillnaden på ordinärt listpris och kyrkans ramavtalspris. Det är därför viktigt att så många församlingar/pastorat som möjligt nyttjar de gemensamma avtalen.

Ju fler som avropar desto lägre pris till alla!

Vill du veta mer?

Anders Ahlin, ekonom
Visby stifts representant i gruppen
Samverkande Inköp
Tfn 0498-40 49 27

Här är adressen: <https://internwww.svenskakyrkan.se/inkopsstod/leverantorer>

Berättelser om nåd – i en skoningslös tid

Under detta tema har en rad präster och diakoner i stiftet inför reformationsjubileet berättat kring sina egna erfarenheter. Nu är det Din tur som medarbetare, församlingsmedlem, frivillig, förtroendevald. Under detta jubileumsår samlar vi i Visby stift berättelser kring denna reformationens huvudprincip: *Nåden allenå. Precis som i Martin Luthers tid behövs idag motbilder och motberättelser mot de omåttliga kravens tidsanda, och mot det ständiga dyrkandet av pengar, framgång och makt.*

Nittiofem teser om nåd spikade Martin Luther på Slottskyrkans port i Wittenberg. Teser mot avlats-handeln i en tid när det, liksom i vår, hävdades att allt gick att köpa för pengar, till och med Guds nåd och förlåtelse.

Vi har mera än nittiofem kyrkportar att spika teser på. Eller bättre än teser, berättelser att dela. Dina berättelser. En halv sida eller ett par sidor om erfarenhet av nåd i ditt liv eller din omgivning. Skriv nu, så kan vi mot slutet av året publicera en liten skrift om Nåd i vår tid. Skicka din berättelse till mig, sven-bernhard.fast@svenskakyrkan.se eller till adressen Biskopsgatan 4, 621 55 Visby.

+Sven-Bernhard

TEOLOGISKA SEMINARIER

08.30 Mässa i domkyrkan
 09.15 Kaffe i Helgeandshuset
 09.45 Seminariet börjar

23 mars: "Teologi för landsbygdens kyrka"
 med Peter Wickström, kh i Vetlanda

4 maj: *preliminärt en heldag med*
"krafttag konfirmation"

INTERNATIONELL KVÄLL

8 mars kl 18.00 *Ung mässa i domkyrkan,*
 därefter enkel måltid i Helgeandshuset.

Domkapitelsledamöterna Agneta Leroy,
 Paris och Anders Rengefors, Rotterdam,
 berättar om att bo utomlands och vara
 aktiv i en utlandsförsamling.

Årsmötesförhandlingar, Internationella
 rådet och SKUT-rådet i Visby stift.

VÄRLDSBÖNDAGEN 3 MARS 2017

Programland: Filippinerna

Tema: *Har jag varit orättvis mot er?*

FASTIGHETSÄGARENS ANSVAR 23 MAJ 2017

Till dig som är fastighetsansvarig i försam-
 lingen. En dag om våra fastigheter.
 Inbjudan kommer från Kyrkokansliet.
 Ett arrangemang i samverkan med Fastig-
 hetsägarna. Helgeandshuset.

KOMMUNIKATÖRER

20 januari kl 9-16 i Helgeandshuset
Webbverkstad

10 mars. Tid, ämne och plats meddelas senare.

SPINDELNÄTET

13 februari

24 april

2 oktober

4 december

STIFTSSTYRELSEN

15 februari

22 mars

18 april

17-18 maj

14 juni

12 september

24 oktober

13 december

DOMKAPITEL

8 februari

9 mars

5 april

10 maj

16 juni

6 september

11 oktober

16 november

13 december

STIFTSFULLMÄKTIGE 2017

30 maj. Tid och plats meddelas senare.

Datum för sammanträdet i november
 meddelas senare.

FORTBILDNING FÖR MUSIKER

20 januari kl 13-15

Rösträtt, Helgeandshuset

2 februari kl 9-12

Frukostmöte Hejde Missionshus

10 februari kl 13-15

Rösträtt, Helgeandshuset

9 mars kl 9-12 Årsmöte KMR

27 april kl 9-12

Frukostmöte, Helgeandshuset

KYRKOHERDEFORUM

30 mars kl 15.00

Helgeandshuset

KALENDARIUM 2017

Januari

15 Återöppnande av Vall kyrka
17-19 Fortbildning Suderbys
20 Kommunikatörsnätverket, ssa
20 Fortbildning musiker, ssa
22 Kyrkoherdemottagning Aten,
Björn Kling
29 Invigning av kapell i Stenkyrka

Februari

1-2 avslutning av visitation i Oslo
2 Frukostmöte musiker, ssa
8 Domkapitel
10 Fortbildning musiker, ssa
12 Mottagning av ny diakon och
kyrkoherde i Florida, Susanne och
Michael Franzén.
13 Spindelnätet
15 Stiftsstyrelse

Mars

3 Världsböndagen, ssa
8 Internationell kväll med
årsmöten, ssa
9 Domkapitel
9 Årsmöte KMR
10 Kommunikatörsnätverket, ssa
12 Mottagning av ny ambuleran-
de kyrkoherde i Sydamerika, Åsa
Ström Broman
22 Stiftsstyrelse
23 Teologiskt seminarium
30 Kyrkoherdeforum

April

5 Domkapitel
18 Stiftsstyrelse
24 Spindelnätet
27 Frukostmöte musiker, ssa

Maj

4 Teologiskt seminarium
10 Domkapitel
17-18 Stiftsstyrelse
23 Fastighetsägarens ansvar, ssa
30 Stiftsfullmäktige, ssa

Juni

14 Stiftsstyrelse
16 Domkapitel
18 Prästvigning

Juli

2 Återöppnande av Sanda kyrka
2-9 Almedalsveckan

Augusti

6-13 Medeltidsveckan
23-27 Gotlands Kyrkvecka, ssa

September

6 Domkapitel
12 Stiftsstyrelse

Oktober

2 Spindelnätet
6-8 Ideellt Forums Idédagar, ssa
11 Domkapitel
24 Stiftsstyrelse

November

16 Domkapitel

December

4 Spindelnätet
13 Domkapitel
13 Stiftsstyrelse

ssa= se särskild annons

GÅRDSKORSET

UTGIVARE

Stiftsstyrelsen i Visby stift

ANSVARIG UTGIVARE

Biskop Sven-Bernhard Fast

REDAKTÖRER

Lars Bäckman
lars.backman@svenskakyrkan.se

Rebecca Kinnander
rebecca.kinnander@svenskakyrkan.se

UTGIVNINGSDRESS

Helge Andshuset
Box 1334
621 24 VISBY

TELEFON 0498-40 49 00
FAX 0498-21 01 03
E-post visby.stift@svenskakyrkan.se

HEMSIDA
www.svenskakyrkan.se/visbystift

Vi förbehåller oss rätten att korta ner
och lätt redigera insända bidrag.

Omslagsbild: Sundre kyrka
Foto: Ellen Marie Martinsen

GOD JUL
OCH
GOTT NYTT
ÅR !
ÖNSKAR
VI PÅ VISBY
STIFT

FOTO: KLINTE KYRKA,
KENT ÖSTERDAHL